

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 2

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν 3

τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν 4

Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ραχάβ· 5

Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ρούθ·⁸ Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ 7

Σολομῶν⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ·¹¹ Ροβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά·

Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· 8

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·¹³ 9

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·¹⁵

Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·¹⁶ Ἐζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν 10

¹ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ² γενέσις, εως, ή, origin, birth. ³ Φαρές, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ή, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹¹ Ροβοάμ, ό, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁴ Ἰωάθαμ, ό, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁶ Ἐζεκίας, Hezekiah.

Μανασσή:¹ Μανασσῆς¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών:² Ἀμών² δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωσίαν:³ Ἰωσίας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς 11
αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος.⁶

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁵ Βαβυλῶνος,⁶ Ἰεχονίας⁴ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ:⁷ Σαλαθιήλ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ:⁸ Ἐλιακίμ⁸
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ:⁹ Ἀζώρ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ: Σαδώκ δὲ 14
ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν:¹⁰ Ματθάν
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα 16
Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.¹¹

¹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ² Ἀμών, ὁ, Amon. ³ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁴ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶν, Babylon. ⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁸ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ⁹ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹⁰ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹¹ δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς 18
 μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὑρέθη ἐν
 γαστρὶ⁴ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος 19
 ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵ ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι
 αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ 20
 ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν
 Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου
 ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς 21
 γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον 22
 γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου,
 λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ 23
 καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹¹ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹²
 Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹³ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁴ ἐποίησεν 24
 ὡς προσέταξεν¹⁵ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν 25
 πρωτότοκον·¹⁶ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ² μνηστεύω, ask in marriage. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶ λάθρα, secretly. ⁷ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁵ προστάσσω, command, order. ¹⁶ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου **2**
 τοῦ βασιλέως, ἰδοῦ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο εἰς
 Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; **2**
 Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ ἤλθομεν
 προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,⁶ καὶ **3**
 πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς **4**
 καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς
 γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
 γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ **6**
 ἐλαχίστη¹⁰ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα:⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος,¹² ὅστις ποιμανεῖ¹³ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, **7**
 λάθρα¹⁴ καλέσας τοὺς μάγους,² ἠκρίβωσεν¹⁵ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁶ ἐξετάσατε¹⁷ περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὰν¹⁸ δὲ εὑρητε,
 ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ **9**
 ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοῦ, ὁ ἀστήρ,⁵ ὃν εἶδον ἐν
 τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν¹⁹ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω²⁰ οὗ²¹ ἦν τὸ
 παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁵ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.²² **10**

¹ Βηθλεὲμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἢ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλαχίστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ἡγέομαι, lead, be chief. ¹³ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁴ λάθρα, secretly. ¹⁵ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁶ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁷ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁸ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁹ προάγω, lead forth, go before. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ οὗ, where, when. ²² σφόδρα, exceedingly, greatly.

Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,² χρυσὸν³ καὶ λίβανον⁴ καὶ σμύρναν.⁵ Καὶ χρηματισθέντες⁶ κατ' ὄναρ⁷ μὴ ἀνακάμψαι⁸ πρὸς 12 Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν⁹ εἰς τὴν χώραν¹⁰ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ⁷ τῷ 13 Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε¹¹ εἰς Αἴγυπτον,¹² καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 14 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁹ εἰς Αἴγυπτον,¹² καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹³ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ τὸ 15 ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹² ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹⁴ ὑπὸ τῶν 16 μάγων,¹⁵ ἐθυμώθη¹⁶ λίαν,¹⁷ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν¹⁸ πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ²⁰ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²¹ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς²² καὶ κατωτέρω,²³ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²⁴ παρὰ τῶν μάγων.¹⁵ Τότε 17 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου²⁵ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν 18

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁴ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁵ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁶ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹¹ φεύγω, flee, escape. ¹² Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ¹³ τελευτή, ἧς, ἡ, end, death. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁶ θυμώω, provoke to anger. ¹⁷ λίαν, greatly, very. ¹⁸ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁰ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ²¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ²² διετής, two years old. ²³ κάτω, down, below. ²⁴ ἀκριβόω, ascertain precisely. ²⁵ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

Ῥαμᾶ¹ ἠκούσθη, θρήνος² καὶ κλαυθμὸς³ καὶ ὄδυρμος⁴ πολὺς, Ῥαχὴλ
 κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.
 Τελευτήσαντος⁵ δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁶ 19
 φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,⁷ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ 20
 παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ:
 τεθνήκασιν⁸ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 21
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ.
 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος⁹ βασιλεύει¹⁰ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ¹¹ Ἡρώδου 22
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεὶς¹² δὲ κατ' ὄναρ,
 ἀνεχώρησεν¹³ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἔλθων κατώκησεν εἰς 23
 πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ:¹⁴ ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν
 προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος¹⁵ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁶ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε: ἡγγικεν 2
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ρηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου¹⁷ 3
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁸ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε
 τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹⁹ ποιεῖτε τὰς τρίβους²⁰ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ 4
 Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα²¹ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν²² καμήλου,²³ καὶ ζώνην²⁴

¹Ῥαμᾶ, ἦ, Rama. ²θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ³κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ὄδυρμος, οὐ, ὁ, lamentation, mourning. ⁵τελευτάω, die, end. ⁶ὄναρ, τό, dream. ⁷Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ⁸θνήσκω, die, am dying. ⁹Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ¹⁰βασιλεύω, reign, rule. ¹¹ἀντί, instead of, in place of. ¹²χρηματίζω, instruct, reveal. ¹³ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁴Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁶βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁸βοάω, cry aloud, shout. ¹⁹εὐθύς, immediately, at once. ²⁰τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²¹ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²²θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁴ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle.

δερματίνην¹ περὶ τὴν ὀσφύν² αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή³ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες⁴ καὶ
 μέλι⁵ ἄγριον.⁶ Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ 5
 Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος⁷ τοῦ Ἰορδάνου·⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ⁸ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι⁹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἴδων δὲ 7
 πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁰ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
 βάπτισμα¹¹ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹² ἐχιδνῶν,¹³ τίς ὑπέδειξεν¹⁴
 ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς 8
 μετανοίας·¹⁵ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν 9
 Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
 ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁶ πρὸς τὴν ρίζαν¹⁷ τῶν 10
 δένδρων¹⁸ κεῖται·¹⁹ πᾶν οὖν δένδρον¹⁸ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
 ἐκκόπτεται²⁰ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς 11
 μετάνοιαν·¹⁵ ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός²¹ μου ἐστίν, οὗ οὐκ
 εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα²² βαστάσαι·²³ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
 πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον²⁴ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ²⁵ τὴν 12
 ἄλωνα²⁶ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον²⁷ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,²⁸ τὸ δὲ
 ἄχυρον²⁹ κατακαύσει³⁰ πυρὶ ἀσβέστῳ.³¹

¹ δερμάτινος, leather, made of skin. ² ὀσφύς, ὕος, ἡ, waist, hip. ³ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁴ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ⁵ μέλι, ἰτος, τό, honey. ⁶ ἄγριος, wild, savage. ⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹³ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁶ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁹ κεῖμαι, lie, be laid. ²⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²³ βαστάζω, bear, carry. ²⁴ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ²⁵ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ²⁶ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ²⁷ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁸ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²⁹ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ³⁰ κατακαίω, burn up, consume entirely. ³¹ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable.

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹ πρὸς 13
τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυνεν² 14
αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς
με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι: οὕτως γὰρ 15
πρέπον³ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν.
Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδού, 16
ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον
ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῶν 17
οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁷ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι 4
ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας⁸ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁹ καὶ νύκτας 2
τεσσαράκοντα,⁹ ὕστερον¹⁰ ἐπεινάσεν.¹¹ Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων 3
εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ 4
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε 5
παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν
ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹² τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε 6
σεαυτὸν κάτω:¹³ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται¹⁴

¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ² διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ³ πρέπω, be clearly seen, be fitting. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁰ ὕστερον, lastly, afterward. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders.

περὶ σοῦ· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε¹ προσκόψῃς² πρὸς λίθον
 τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ³
 ἐκπειράσεις³ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ⁴
 διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁴ λίαν,⁵ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα⁶
 πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ⁷
 Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν
 σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁸ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ⁹
 διάβολος· καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹⁰ εἰς τὴν¹¹
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν¹² τὴν Ναζαρέτ,¹³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς¹⁴
 Καπερναοὺμ¹⁵ τὴν παραθαλασσίαν,¹⁶ ἐν ὁρίοις¹⁷ Ζαβουλῶν¹⁸ καὶ
 Νεφθαλείμ·¹⁹ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁰ τοῦ προφήτου,
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλῶν²¹ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,²² ὁδὸν θαλάσσης, πέραν²³
 τοῦ Ἰορδάνου,²⁴ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει²⁵
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα²⁶ καὶ σκιᾷ²⁷ θανάτου, φῶς
 ἀνέτειλεν²⁸ αὐτοῖς.

¹ μήποτε, never, lest perchance. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁴ ὑψηλός, high, lofty. ⁵ λίαν, greatly, very. ⁶ λατρεύω, serve, worship. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹³ Ζαβουλῶν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ¹⁴ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ¹⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁸ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁹ σκιά, ᾤ, ἡ, shadow, thick darkness. ²⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικεν 17
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
 Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 βάλλοντας ἀμφίβληστρον² εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.³ Καὶ 19
 λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς³ ἀνθρώπων. Οἱ 20
 δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁶ ἐκεῖθεν, 21
 εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου⁸ καὶ Ἰωάννην
 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου⁸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
 καταρτίζοντας⁹ τὰ δίκτυα⁵ αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως 22
 ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹⁰ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
 συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
 θεραπεύων πᾶσαν νόσον¹¹ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹² ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24
 ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή¹³ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·¹⁴ καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
 πάντα τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁶ νόσοις¹¹ καὶ βασάνοις¹⁷
 συνεχομένους,¹⁸ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁹ καὶ σεληνιαζομένους,²⁰ καὶ

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ³ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ προβαινῶ, go forward, advance. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁹ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁰ περιάγω, lead around, go about. ¹¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹² μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁴ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁷ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁰ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic.

παραλυτικούς:¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 25

πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως² καὶ Ἱεροσολύμων καὶ
Ἰουδαίας καὶ πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου.⁴

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος: καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2

ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3

οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:⁵ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:⁶ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁷ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁸ καὶ διψῶντες⁹ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6

χορτασθήσονται.¹⁰

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:¹¹ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.¹² 7

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ πραῦς, gentle, mild. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ¹² ἐλεέω, have mercy, pity.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ¹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ² ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν³ δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία 10
τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν⁴ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11
πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,⁵ ἕνεκεν³ ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12
ἀγαλλιᾶσθε,⁶ ὅτι ὁ μισθὸς⁷ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ
ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας⁸ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἅλας⁸ μωρανθῇ,⁹ ἐν τίνι 13
ἀλισθησεται;¹⁰ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει¹¹ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
καταπατεῖσθαι¹² ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14
οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι¹³ ἐπάνω¹⁴ ὄρους κειμένη: ¹⁵ οὐδὲ καίουσιν¹⁶ 15
λύχνον¹⁷ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹⁸ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹⁹
καὶ λάμπει²⁰ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω²⁰ τὸ φῶς ὑμῶν 16
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ καθαρός, clean, pure. ² εἰρηνοποιός, ου, ὁ, making peace, pacific. ³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁴ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁵ ψεύδομαι, lie. ⁶ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁷ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁸ ἅλας, ατος, τό, salt. ⁹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹⁰ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ κείμαι, lie, be laid. ¹⁶ καίω, burn, ignite. ¹⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²⁰ λάμπω, shine.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι² τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ 17

ἦλθον καταλῦσαι² ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18

παρέλθῃ³ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰώτα⁴ ἐν ἧ μία κεραία⁵ οὐ μὴ παρέλθῃ³

ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν 19

ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁶ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,

ἐλάχιστος⁶ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ

καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν

γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν

οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁷ Οὐ φονεύσεις·⁸ ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,⁸ 21

ἐνοχος⁹ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος¹⁰ τῷ 22

ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ¹¹ ἐνοχος⁹ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ, Ῥακά,¹² ἐνοχος⁹ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·¹³ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,¹⁴

ἐνοχος⁹ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁵ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν 23

σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹⁷ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹⁸ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι

κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁶ σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,¹⁷ καὶ 24

ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹⁹ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε

¹ νομίζω, suppose, think. ² καταλύω, destroy, lodge. ³ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁴ ἰώτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁵ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹¹ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ¹² ῥακά, empty-headed fool, empty. ¹³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁴ μωρός, foolish, stupid. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁸ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁹ διαλλάσσομαι, become reconciled to.

τὸ δῶρόν¹ σου. Ἰσθι εὐνοῶν² τῷ ἀντιδίκῳ³ σου ταχύ,⁴ ἕως ὅτου⁵ εἶ ἐν τῇ 25

ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε⁶ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος³ τῷ κριτῇ,⁷ καὶ ὁ

κριτής⁷ σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ,⁸ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω 26

σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,⁹ ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.¹⁰

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27

βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹² αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν¹¹ αὐτὴν ἐν

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει¹³ σε, ἔξελε 29

αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν

μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Καὶ εἰ ἡ 30

δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον¹⁷ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ

σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31

γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:¹⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς¹⁹ λόγου πορνείας,²⁰ ποιεῖ αὐτὴν

μοιχᾶσθαι:²¹ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ²² μοιχᾶται.²¹

¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ² εὐνοέω, think kindly of, make friends. ³ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁴ ταχύ, quickly, speedily. ⁵ ὅτου, until. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹¹ μοιχεύω, commit adultery. ¹² ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁸ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁹ παρεκτός, except for, apart from. ²⁰ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ²² γαμέω, marry.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐκ ἐπιορκήσεις,² ἀποδώσεις 33

δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους³ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι⁴ ὅλως·⁵ 34

μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35

ὑποπόδιόν⁶ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις

ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,⁴ ὅτι οὐ 36

δύνασαι μίαν τρίχα⁷ λευκὴν⁸ ἢ μέλαιναν⁹ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος 37

ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν¹⁰ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹¹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹² ἀντὶ¹¹ 38

ὀδόντος·¹² ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι¹³ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε 39

ράπισει¹⁴ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγὸνα,¹⁵ στρέψον¹⁶ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ 40

τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹⁷ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ

ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹⁸ μίλιον¹⁹ ἕν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. 41

Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι²⁰ μὴ

ἀποστραφῆς.²¹

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον²² σου, καὶ μισήσεις τὸν 43

ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε 44

τοὺς καταρωμένους²³ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ³ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁴ ὁμνύω, swear, take an oath. ⁵ ὅλως, altogether, completely. ⁶ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁸ λευκός, white, bright. ⁹ μέλας, black, ink. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ ἀντί, instead of, in place of. ¹² ὀδός, ὁ, tooth. ¹³ ἀνθίστημι, resist, oppose. ¹⁴ ραπίζω, slap, strike. ¹⁵ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁸ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁹ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ²⁰ δανείζω, lend, borrow. ²¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²² πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²³ καταράσθαι, curse.

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹ ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως 45
 γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον
 αὐτοῦ ἀνατέλλει² ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει³ ἐπὶ δικαίους
 καὶ ἀδίκους.⁴ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν⁵ 46
 ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς 47
 φίλους⁷ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁸ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁶ οὕτως
 ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁹ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς 48
 οὐρανοῖς τέλειός⁹ ἐστιν.

Προσέχετε¹⁰ τὴν ἐλεημοσύνην¹¹ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
 ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι¹² αὐτοῖς: εἰ δὲ μὴγε,¹³ μισθὸν⁵ οὐκ ἔχετε
 παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,¹¹ μὴ σαλπίσῃς¹⁴ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ 2
 ὑποκριταί¹⁵ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις,¹⁶ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹⁷ τὸν
 μισθὸν⁵ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,¹¹ μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά 3
 σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη¹¹ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁹ 4
 καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁹ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ

¹ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ³ βρέχω, send rain, rain. ⁴ ἀδίκος, unjust, unrighteous. ⁵ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ τέλειος, complete, perfect. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ¹⁴ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ ρύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁹ κρυπτός, hidden, secret.

φανερῶ.¹

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,² ὅτι φιλοῦσιν³ ἐν ταῖς 5
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις⁴ τῶν πλατειῶν⁵ ἐστῶτες προσεύχεσθαι,
 ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις: ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁶ τὸν
 μισθὸν⁷ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν⁸ σου, καὶ 6
 κλείσας⁹ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁰
 καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁰ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹
 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,¹¹ ὥσπερ οἱ ἐθνικοί:¹² δοκοῦσιν 7
 γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹³ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹⁴ Μὴ οὖν 8
 ὁμοιωθῆτε¹⁵ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ
 ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν 9
 τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω¹⁶ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. 10
 Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον 11
 ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹⁷ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹⁸ 12
 ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁹ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης 13
 ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,²¹ ἀλλὰ ῥύσαι²² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ
 ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν 14
 γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα²³ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ

¹ φανερός, manifest, apparent. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁶ ἀπέχω, received, obtain. ⁷ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁸ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹² ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹³ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁴ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁵ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁶ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ¹⁷ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁸ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ²⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ²¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ²² ῥύομαι, rescue, save. ²³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹ ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
 παραπτώματα² αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα²
 ὑμῶν.

“Ὅταν δὲ νηστεύητε,³ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ⁴ σκυθρωποί:⁵ 16
 ἀφανίζουσιν⁶ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις
 νηστεύοντες:³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁷ τὸν μισθὸν⁸ αὐτῶν. Σὺ δὲ 17
 νηστεύων³ ἄλειψαί⁹ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,¹⁰ 18
 ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,³ ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ
 κρυπτῷ:¹¹ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹¹ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹² ὑμῖν θησαυροὺς¹³ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹⁴ καὶ βρώσις¹⁵ 19
 ἀφανίζει,⁶ καὶ ὅπου κλέπται¹⁶ διορύσσουσιν¹⁷ καὶ κλέπτουσιν:¹⁸ 20
 θησαυρίζετε¹² δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹³ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς¹⁴ οὔτε
 βρώσις¹⁵ ἀφανίζει,⁶ καὶ ὅπου κλέπται¹⁶ οὐ διορύσσουσιν¹⁷ οὐδὲ
 κλέπτουσιν.¹⁸ Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς¹³ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21
 καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁹ τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς²⁰ ᾗ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν²¹ ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ 23
 ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾗ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν²² ἔσται. Εἰ οὖν

¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ νηστεύω, fast. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁶ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ κρυπτός, hidden, secret. ¹² θησαυρίζω, lay up, store up. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ σῆς, σητός, ὁ, moth. ¹⁵ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ¹⁶ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁷ διορύσσω, break through, break in. ¹⁸ κλέπτω, steal. ¹⁹ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ²⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ²¹ φωτεινός, bright, full of light. ²² σκοτεινός, dark, full of darkness.

τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;¹ Οὐδεὶς δύναται δυσὶν 24

κυρίοις δουλεύειν·² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ

ἐνὸς ἀνθέξεται,³ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.⁴ Οὐ δύνασθε θεῶ

δουλεύειν² καὶ μαμωνᾶ.⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁶ τῇ ψυχῇ 25

ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσηθε.⁷

Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶν τῆς τροφῆς,⁸ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁹ 26

Ἐμβλέψατε¹⁰ εἰς τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ

θερίζουσιν,¹² οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹³ καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ

οὐράνιος¹⁴ τρέφει¹⁵ αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹⁶ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ 27

ὑμῶν μεριμνῶν⁶ δύναται προσθεῖναι¹⁷ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁸ αὐτοῦ πῆχυν¹⁹

ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁹ τί μεριμνᾶτε;⁶ Καταμάθετε²⁰ τὰ κρίνα²¹ τοῦ 28

ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·²² οὐ κοπιᾷ,²³ οὐδὲ νήθει·²⁴ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ 29

Σολομῶν²⁵ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁶ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ 30

τὸν χόρτον²⁷ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁸ εἰς κλίβανον²⁹

βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,³⁰ οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι;³¹ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁶ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί 31

πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;²⁶ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·³² 32

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹⁴ ὅτι χρῆζετε³³ τούτων ἀπάντων. 33

¹ πόσος, how many? how great? ² δουλεύω, serve, am a slave. ³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ⁴ καταφρονέω, think little of, despise. ⁵ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁶ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ⁸ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² θερίζω, reap, gather. ¹³ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ προστίθημι, add, add to. ¹⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁹ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ²⁰ καταμανθάνω, observe (well), learn. ²¹ κρίνον, ου, τό, lily. ²² αὐξάνω, cause to grow, increase. ²³ κοπιᾶω, toil, labor. ²⁴ νήθω, spin. ²⁵ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁸ αὔριον, tomorrow. ²⁹ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ³⁰ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ³¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ³² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³³ χρῆζω, need, have need of.

Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν 34
αὔριον:³ ἡ γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἡ
κακία⁵ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι⁶ κρίνετε, κριθήσεσθε: καὶ 7
ἐν ᾧ μέτρῳ⁷ μετρεῖτε,⁸ μετρηθήσεται⁸ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁹ τὸ 3
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ¹⁰ ὀφθαλμῷ δοκὸν¹¹
οὐ κατανοεῖς;¹² Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλλω τὸ κάρφος⁹ 4
ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς¹¹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; 5
Ὑποκριτά,¹³ ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
τότε διαβλέψεις¹⁴ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
σου.

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν:¹⁵ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹⁶ ὑμῶν 6
ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,¹⁷ μήποτε¹⁸ καταπατήσωσιν¹⁹ αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες²⁰ ῥήξωσιν²¹ ὑμᾶς.

¹ προστίθμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁷ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁸ μετρέω, measure, estimate. ⁹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹² κατανοέω, observe, understand. ¹³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹⁵ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁶ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ καταπατέω, trample under foot. ²⁰ στρέφω, turn, am converted. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε: κρούετε,¹ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, 8
 καὶ τῷ κρούοντι¹ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν 9
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει² αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν³ 10
 αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν⁴ ἐπιδώσει² αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11
 δόματα⁵ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ⁶ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν 12
 θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς:
 οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς⁷ πύλης: ⁸ ὅτι πλατεῖα⁹ ἡ πύλη, ⁸ καὶ εὐρύχωρος¹⁰ ἡ 13
 ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹¹ εἰς τὴν ἀπώλειαν, ¹² καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι
 δι' αὐτῆς: τί στενὴ⁷ ἡ πύλη, ⁸ καὶ τεθλιμμένη¹³ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹¹ εἰς 14
 τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε¹⁴ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, ¹⁵ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν 15
 ἐνδύμασιν¹⁶ προβάτων, ἔσωθεν¹⁷ δέ εἰσιν λύκοι¹⁸ ἄρπαγες.¹⁹ Ἀπὸ τῶν 16
 καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι²⁰ συλλέγουσιν²¹ ἀπὸ ἀκανθῶν
 σταφυλὴν,²³ ἢ ἀπὸ τριβόλων²⁴ σύκα;²⁵ Οὕτως πᾶν δένδρον²⁶ ἀγαθὸν 17

¹ κρούω, knock, strike. ² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ³ ἰχθύς, ὄψ, fish. ⁴ ὄφις, εὼς, ὄ, snake, serpent. ⁵ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ στενός, narrow. ⁸ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁹ πλατύς, broad, street. ¹⁰ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹³ θλίβω, press, oppress. ¹⁴ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁵ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁶ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁹ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ²⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²¹ συλλέγω, collect, gather. ²² ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ²³ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ²⁴ τρίβολος, ου, ὁ, thistle, briar. ²⁵ σύκον, ου, τό, fig. ²⁶ δένδρον, ου, τό, tree.

καρπούς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν¹ δένδρον² καρπούς πονηροὺς ποιεῖ.
 Οὐ δύναται δένδρον² ἀγαθὸν καρπούς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον² 18
 σαπρὸν¹ καρπούς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον² μὴ ποιοῦν καρπὸν 19
 καλὸν ἐκκόπτεται³ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε⁴ ἀπὸ τῶν καρπῶν 20
 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, 21
 εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
 τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ 22
 ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ⁵ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁶ καὶ τῷ σῶ⁵
 ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ⁵ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς
 ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω⁷ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁸ ἔγνων ὑμᾶς: 23
 ἀποχωρεῖτε⁹ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.¹⁰ Πᾶς οὖν ὅστις 24
 ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹¹ αὐτὸν
 ἀνδρὶ φρονίμῳ,¹² ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹³ 25
 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹⁵ καὶ ἔπνευσαν¹⁶ οἱ ἄνεμοι,
 καὶ προσέπεσον¹⁷ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο¹⁸ γὰρ
 ἐπὶ τὴν πέτραν.¹³ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ 26
 ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται¹¹ ἀνδρὶ μωρῷ,¹⁹ ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν
 οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον:²⁰ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁴ καὶ ἦλθον οἱ 27
 ποταμοὶ¹⁵ καὶ ἔπνευσαν¹⁶ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν²¹ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

¹ σαπρὸς, rotten, worthless. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ γέ, indeed, at least. ⁵ σός, your, yours. ⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ ὁμολογέω, confess, profess. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁰ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹¹ ὁμοίω, make like, liken. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁵ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁶ πνέω, blow. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ θεμελιώω, lay a foundation, found. ¹⁹ μωρός, foolish, stupid. ²⁰ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ²¹ προσκόπτω, strike against, stumble.

καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28

ἐξεπλήσσοντο³ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς 29

ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ 8

ιδού, λεπρός⁴ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,

δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, 3

λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁶ 4

Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυτὸν

δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁷ ὃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς

μαρτύριον⁹ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹⁰ προσῆλθεν αὐτῷ ἐκατόνταρχος¹¹ 5

παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹² μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6

παραλυτικός,¹³ δεινῶς¹⁴ βασανιζόμενος.¹⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7

Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος¹¹ ἔφη, 8

Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁶ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον

εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται¹⁷ ὁ παῖς¹² μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ 9

¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ² συντελέω, complete, accomplish. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

¹⁰ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁴ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁵ βασανίζω, torment, torture. ¹⁶ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁷ ἰάομαι, heal.

ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας·¹ καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλω, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου,
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν 10
τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην²
πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν³ καὶ δυσμῶν⁴ 11
ἔξουσιν,⁵ καὶ ἀνακλιθήσονται⁶ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς 12
τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:⁷ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν
ὀδόντων.¹⁰ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,¹¹ Ὑπαγε, καὶ ὡς 13
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη¹² ὁ παῖς¹³ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν¹⁴ αὐτοῦ 14
βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹⁵ καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:¹⁶ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας¹⁷ δὲ 16
γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους¹⁸ πολλούς: καὶ
ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς¹⁹ ἔχοντας
ἐθεράπευσεν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁰ τοῦ προφήτου, 17
λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας²¹ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους²²
ἐβάστασεν.²³

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² τοσοῦτος, so great, so much. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁵ ἔγω, have come, am present. ⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁷ ἐξώτερος, outer, outside. ⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδός, ὁ, tooth. ¹¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹⁵ πυρέσσω, suffer with a fever. ¹⁶ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly. ²⁰ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²¹ ἀσθένεια, ἄς, ἡ, weakness, sickness. ²² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ²³ βαστάζω, bear, carry.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹ ἀπελθεῖν εἰς τὸ 18
 πέραν.² Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20
 ἁλώπεκες³ φωλεοὺς⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁷ Ἔτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁸ 21
 μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁹ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁹ τοὺς ἑαυτῶν
 νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι¹⁰ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23
 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς¹¹ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον
 καλύπτεσθαι¹² ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹³ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹⁴ Καὶ 25
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁵ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;¹⁶ Τότε 26
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹⁷
 μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός¹⁸ ἐστὶν οὗτος, 27
 ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁹ αὐτῷ;

¹ κελεύω, order, command. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἁλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁴ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ θάπτω, bury. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ δειλός, cowardly, timid. ¹⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁷ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁸ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁹ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹ εἰς τὴν χώραν² τῶν Γεργεσηνῶν,³ 28
 ὑπήντησαν⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁵ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι,
 χαλεποὶ⁶ λίαν,⁷ ὥστε μὴ ἰσχύειν⁸ τινὰ παρελθεῖν⁹ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: 29
 καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;
 Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁰ ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν¹¹ ἀπ' αὐτῶν 30
 ἀγέλη¹² χοίρων¹³ πολλῶν βοσκομένη.¹⁴ Οἱ δὲ δαίμονες¹⁵ παρεκάλουν 31
 αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹⁶ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν
 ἀγέλην¹² τῶν χοίρων.¹³ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες 32
 ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην¹² τῶν χοίρων:¹³ καὶ ἰδού, ὥρμησεν¹⁷ πᾶσα ἡ
 ἀγέλη¹² τῶν χοίρων¹³ κατὰ τοῦ κρημονοῦ¹⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. Οἱ δὲ βόσκοντες¹⁴ ἔφυγον,¹⁹ καὶ ἀπελθόντες 33
 εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁵ Καὶ ἰδού, 34
 πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν²⁰ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν,
 παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ²¹ ἀπὸ τῶν ὁρίων²² αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς²³ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν²⁴ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9
 ἰδού, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν²⁵ ἐπὶ κλίνης²⁶ βεβλημένον: καὶ
 ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,²⁵ Θάρσει,²⁷

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ χαλεπός, hard, difficult. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ βασανίζω, torment, torture. ¹¹ μακράν, far away. ¹² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁸ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁹ φεύγω, flee, escape. ²⁰ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ²¹ μεταβαίνω, depart, leave. ²² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²³ ἐμβαίνω, embark. ²⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ²⁵ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ²⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων 3
 εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς 4
 ἐνθυμήσεις¹ αὐτῶν εἶπεν, Ὡς τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε² πονηρὰ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ 5
 ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ὡς δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν 6
 ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
 παραλυτικῷ⁴ – Ἐγερθεὶς ἄρὸν σου τὴν κλίνην,⁵ καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν
 σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι 7
 ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς
 ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων⁶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν⁷ εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ 9
 τελώνιον,⁸ Ματθαῖον⁹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ
 ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου¹⁰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι¹¹ 10
 καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο¹² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί 11
 μετὰ τῶν τελωνῶν¹¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ 12

¹ ἐνθύμησις, εως, ἦ, deliberation, thought. ² ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁹ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² συνανέκειμαι, recline at table with.

Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες¹ ἱατροῦ,²
 ἀλλ' οἱ κακῶς³ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε⁴ τί ἐστίν, Ὡλεον⁵ θέλω, 13
 καὶ οὐ θυσίαν·⁶ οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
 μετάνοιαν.⁷

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ 14
 οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν⁸ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;⁸ 15
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος⁹ πενθεῖν,
 ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹¹ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
 ἀπαρθῇ¹² ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹¹ καὶ τότε νηστεύσουσιν.⁸ Οὐδεὶς δὲ 16
 ἐπιβάλλει¹³ ἐπίβλημα¹⁴ ῥάκους¹⁵ ἀγνάφου¹⁶ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹⁷ αἶρει
 γὰρ τὸ πλήρωμα¹⁸ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χειρόν¹⁹ σχίσμα²⁰ γίνεται.
 Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον²¹ εἰς ἀσκοὺς²² παλαιούς·¹⁷ εἰ δὲ μήγε,²³ 17
 ῥήγνυνται²⁴ οἱ ἀσκοί,²² καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,²⁵ καὶ οἱ ἀσκοὶ²² ἀπολούνται·
 ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον²¹ εἰς ἀσκοὺς²² καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι²⁶
 συντηροῦνται.²⁷

¹ ἰσχύω, be strong, able. ² ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ μαρθάνω, learn, ascertain. ⁵ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ⁶ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁰ πενθέω, mourn, lament. ¹¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹² ἀπαίρω, take away, depart. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁵ ῥάκος, οὐς, τό, rag, piece of cloth. ¹⁶ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁹ χείρων, worse. ²⁰ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²¹ νέος, new, young. ²² ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ²³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ²⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ²⁷ συντηρέω, preserve, treasure.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοῦ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, 18

λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·² ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν

χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19

αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ αἱμορροοῦσα³ δώδεκα ἔτη, 20

προσελθοῦσα ὀπισθεν,⁴ ἥψατο τοῦ κρασπέδου⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21

Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,

σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,⁶ 22

θύγατερ·¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας

ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς 23

αὐλητὰς⁷ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁸ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·⁹ οὐ 24

γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,¹⁰ ἀλλὰ καθεύδει.¹¹ Καὶ κατεγέλων¹² αὐτοῦ. 25

Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ

ἠγέρθη τὸ κοράσιον.¹⁰ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹³ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν 26

ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι¹⁴ ἐκεῖθεν¹⁵ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27

κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον¹⁶ ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν 28

οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,

Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29

¹ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ² τελευτάω, die, end. ³ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ⁴ ὀπισθεν, behind, after. ⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁷ αὐλητής, οὔ, ὁ, flute player, pipe player. ⁸ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² καταγελάω, deride, ridicule. ¹³ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹⁴ παράγω, pass by, depart. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ ἐλέέω, have mercy, pity.

Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
γεννηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνέωχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ 30
ἐνεβριμήσατο¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31
δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν² αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν³ 32
δαιμονιζόμενον.⁴ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός·⁵ 33
καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁵ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραὴλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,⁷ διδάσκων ἐν 35
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁸ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁹ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ 36
τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι¹¹ καὶ
ἐρριμμένοι¹² ὥσει¹³ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹⁴ Τότε λέγει τοῖς 37
μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁶ ὀλίγοι· 38
δεήθητε¹⁷ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹⁵ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁶ εἰς τὸν
θερισμὸν¹⁵ αὐτοῦ.

¹ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ² διαφημίζω, spread abroad, report. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ περιάγω, lead around, go about. ⁷ κώμη, ης, ή, village. ⁸ νόσος, ου, ή, disease, malady. ⁹ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² ρίπτω, throw, cast. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ ποιμήν, ἐνος, ό, shepherd. ¹⁵ θερισμός, οὔ, ό, harvest, reaping. ¹⁶ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ¹⁷ δέομαι, ask, request.

Καὶ προσκαλεσάμενος¹ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς **10**

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν

πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν.³

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ **2**

λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ζεβεδαίου,⁵ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ **3**

Βαρθολομαῖος:⁶ Θωμᾶς,⁷ καὶ Ματθαῖος⁸ ὁ τελώνης:⁹ Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ἀλφαίου,¹⁰ καὶ Λεββαῖος¹¹ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹² Σίμων ὁ **4**

Κανανίτης,¹³ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹⁴ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, **5**

Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁵ μὴ εἰσέλθητε:

πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **6**

Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς¹⁶ καθαρίζετε, δαιμόνια **8**

ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁷ ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁷ δότε. Μὴ κτήσησθε¹⁸ χρυσόν,¹⁹ **9**

μηδὲ ἄργυρον,²⁰ μηδὲ χαλκὸν²¹ εἰς τὰς ζώνας²² ὑμῶν, μὴ πήραν²³ εἰς **10**

ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,²⁴ μηδὲ ὑποδήματα,²⁵ μηδὲ ῥάβδους:²⁶ ἄξιός γάρ

¹ προσκαλέω, summon. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁷ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁰ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹¹ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbeus. ¹² Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹³ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁵ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁶ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁷ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁸ κτάομαι, acquire, win. ¹⁹ χρυσός, οῦ, ὁ, gold, anything made of gold. ²⁰ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ²¹ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze. ²² ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²³ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²⁴ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁶ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod.

ὁ ἐργάτης¹ τῆς τροφῆς² αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην³ 11
 εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁴ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ⁵ μείνατε, ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν 12
 μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἁγία, ἡ
 εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς 14
 μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως
 ἐκείνης, ἐκτινάξατε⁶ τὸν κονιορτὸν⁷ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον⁸ ἔσται γῇ Σοδόμων⁹ καὶ Γομόρρων¹⁰ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹¹ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹² ὡς οἱ ὄφεις,¹³ καὶ ἀκέραιοι¹⁴ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁵ Προσέχετε¹⁶ 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁷ καὶ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁸ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁹ δὲ 18
 καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν²⁰ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²¹ αὐτοῖς καὶ τοῖς
 ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²² πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν
 ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 21

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ³ κώμη, ἥς, ἡ, village. ⁴ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ⁵ κἀκεῖ, and there. ⁶

ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁷ κονιορτός, οὗ, ὁ, dust. ⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁰ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah.

¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁴ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁵ περιστέρα, ἅς, ἡ, dove. ¹⁶ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²² μεριμνάω, be anxious, distracted.

τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ θανατώσουσιν³
αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ 22
ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ 23
πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δούλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ 25
δούλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸ Βεελζεβούλ⁹ ἐκάλεσαν,
πόσῳ¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς: 26
οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ
κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἶπατε ἐν τῷ 27
φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁶ Καὶ μὴ 28
φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν
ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.¹⁷ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁸ 29
ἀσσαρίου¹⁹ πωλεῖται;²⁰ Καὶ ἓξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ²¹
τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες²² τῆς κεφαλῆς πᾶσαι 30
ἡριθμημέναι²³ εἰσὶν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων¹⁸ διαφέρετε 31

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ στρουθίον, οὐ, τό, sparrow, small bird. ¹⁹ ἀσσάριον, οὐ, τό, assarion. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἄνευ, without (gen). ²² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³ ἀριθμέω, number, count. ²⁴ διαφέρω, differ, carry through.

ὕμεις. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει¹ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, 32

ὁμολογήσω¹ καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 33

Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι

αὐτὸν καὶ ἐν οὐρανοῖς τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσῃτε² ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34

εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.³ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁴ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35

πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα⁵ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην⁶

κατὰ τῆς πενθεράς⁷ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ⁸ αὐτοῦ. 36

Ὁ φιλῶν⁹ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν 37

υἱὸν ἢ θυγατέρα⁵ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν 38

σταυρὸν¹⁰ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ 39

εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἔνεκεν¹¹ ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40

ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν¹² 41

προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν¹²

δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ¹³ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον 42

ψυχροῦ¹⁴ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

¹ ὁμολογέω, confess, profess. ² νομίζω, suppose, think. ³ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁴ διχάζω, divide in two, set at variance. ⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁶ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁸ οἰκειακός, one of a family. ⁹ φιλέω, love, kiss. ¹⁰ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ¹¹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ¹³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁴ ψυχρός, cold, cold hearted.

τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς διατάσων³ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη⁴ ἐκεῖθεν⁵ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁶ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας **2**

δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον **3**

προσδοκῶμεν;⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες **4**

ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁸ **5**

καὶ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ¹¹ ἀκούουσιν,

νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὅς **6**

ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ¹² ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ **7**

Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον

θεάσασθαι;¹³ Κάλαμον¹⁴ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁵ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε **8**

ιδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹⁶ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁷ Ἰδού, οἱ τὰ

μαλακὰ¹⁶ φοροῦντες¹⁸ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁹ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί **9**

ἐξήλθετε ιδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον²⁰

προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω **10**

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² τελέω, finish, fulfill. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁷ προσδοκάω, wait for, look for. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ σαλεύω, shake, excite. ¹⁶ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁸ φορέω, wear, bear. ¹⁹ βασιλῆας, king, royal. ²⁰ περισσός, excessive, abundant.

τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδόν σου
 ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς² 11
 γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·³ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν 12
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,⁴
 καὶ βιασται⁵ ἀρπάζουσιν⁶ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος 13
 ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν·⁷ καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν 14
 Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ 15
 ὁμοιώσω⁸ τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁹
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁰ τοῖς ἐταίροις¹¹ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, 17
 Ἡυλήσαμεν¹² ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹³ ἐθρηνήσαμεν¹⁴ ὑμῖν, καὶ οὐκ
 ἐκόψασθε.¹⁵ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ 18
 λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ 19
 πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁶ καὶ οἰνοπότης,¹⁷ τελωνῶν
 φίλος¹⁹ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² γεννητός, born, begotten. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ βιάζω, use force, violence. ⁵ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁶ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ ὁμοιόω, make like, liken. ⁹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ προσφωνέω, call to, summon. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁵ κόπτω, strike, smite. ¹⁶ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁷ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις 20
αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,² οὐαὶ σοι, Βηθσαιῖδά,³ ὅτι 21
εἰ ἐν Τύρῳ⁴ καὶ Σιδῶνι⁵ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι⁶ ἂν ἐν σάκκῳ⁷ καὶ σποδῶ⁸ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁴ 22
καὶ Σιδῶνι⁵ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 23
Καπερναοὺμ,¹⁰ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹¹ ἕως Ἄδου¹²
καταβιβασθήσῃ:¹³ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις¹⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι¹⁵ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 24
γῇ Σοδόμων¹⁴ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογούμαι¹⁶ σοι, 25
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁷ ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν¹⁸ καὶ συνετῶν,¹⁹ καὶ ἀπεκάλυψας²⁰ αὐτὰ νηπίοις.²¹ Ναί, ὁ πατήρ, 26
ὅτι οὕτως²² ἐγένετο εὐδοκία²³ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ 27
τοῦ πατρὸς μου: καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ
τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι.²⁰ Δεῦτε²⁴ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες²⁵ καὶ 28
πεφορτισμένοι,²⁶ καὶ γὰρ ἀναπαύσω²⁷ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν²⁸ μου ἐφ' 29

¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ² Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ³ Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ πάλαι, long ago, of old. ⁷ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁸ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ⁹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ¹³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁸ σοφός, wise. ¹⁹ συνετός, intelligent, clever. ²⁰ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ²¹ νήπιος, infant, child. ²² οὕτως, thus, so. ²³ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ²⁴ δεῦτε, come!. ²⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ²⁶ φορτίζω, load, burden. ²⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ²⁸ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden.

ὕμᾱς καὶ μάθετε¹ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός² εἰμι καὶ ταπεινός³ τῇ καρδίᾳ· καὶ
 εὐρήσετε ἀνάπαυσιν⁴ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός⁵ μου χρηστός,⁶ 30
 καὶ τὸ φορτίον⁷ μου ἑλαφρόν⁸ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων·⁹ 12

οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,¹⁰ καὶ ἤρξαντο τίλλειν¹¹ στάχυν¹² καὶ
 ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἴδού, οἱ μαθηταὶ σου 2
 ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ 3
 ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν¹⁰ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· 4
 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως¹³
 ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
 ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ 5
 ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,¹⁴ καὶ ἀναίτιοί¹⁵ εἰσιν; Λέγω 6
 δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἦλεον¹⁶ 7
 θέλω καὶ οὐ θυσιάαν,¹⁷ οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹⁸ τοὺς ἀναιτίους.¹⁵ Κύριος 8
 γὰρ ἐστίν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

¹ μαρθάνω, learn, ascertain. ² πραῦς, gentle, mild. ³ ταπεινός, humble, downcast. ⁴ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ⁵ ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ⁶ χρηστός, good, kind. ⁷ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁸ ἑλαφρός, light, easy to bear. ⁹ σπορίμος, grain field, sown. ¹⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ¹¹ τίλλω, pluck, pick. ¹² στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹³ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁴ βεβηλόω, profane, desecrate. ¹⁵ ἀναιτίος, innocent, guiltless. ¹⁶ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁷ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁸ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν² ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, 9
 ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν·³ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,
 Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν⁴ αὐτοῦ. Ὁ δὲ 11
 εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν
 ἐμπέσῃ⁵ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,⁶ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ
 ἐγερεῖ; Πόσῳ⁷ οὖν διαφέρει⁸ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς 12
 σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον⁹ τὴν χεῖρά 13
 σου. Καὶ ἐξέτεινεν,⁹ καὶ ἀποκατεστάθη¹⁰ ὑγιής¹¹ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ 14
 Φαρισαῖοι συμβούλιον¹² ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν
 ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹³ ἐκεῖθεν·² καὶ 15
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ 16
 ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν¹⁴ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ 17
 τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁵ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδοὺ, ὁ παῖς¹⁶ μου ὃν 18
 ἠρέτισα·¹⁷ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹⁸ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ
 πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹⁹ 19
 οὐδὲ κραυγάζει·²⁰ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις²¹ τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
 Κάλαμον²² συντετριμμένον²³ οὐ κατεάξει,²⁴ καὶ λίνον²⁵ τυφόμενον²⁶ οὐ 20
 σβέσει·²⁷ ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²⁸ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁶ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ⁷ πόσος, how many? how great? ⁸ διαφέρω, differ, carry through. ⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁰ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹¹ ὑγιής, whole, healthy. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁴ φανερός, manifest, apparent. ¹⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁷ αἰρετίζω, choose. ¹⁸ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁹ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ²⁰ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ²¹ πλατεία, ας, ἡ, street. ²² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²³ συντρίβω, break in pieces, crush. ²⁴ κατὰγνυμι, break in pieces. ²⁵ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ²⁶ τυφώω, raise smoke. ²⁷ σβέννυμι, quench, extinguish. ²⁸ νίκος, ους, τό, victory.

ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹ τυφλὸς καὶ κωφός:² καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν² καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο³ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι⁴ οὗτός ἐστιν 23
 ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει 24
 τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ⁵ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ 25
 ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις⁶ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία
 μερισθεῖσα⁷ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:⁸ καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα
 καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, 26
 ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:⁷ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ 27
 ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁵ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
 ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.⁹ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι 28
 θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν¹⁰ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ¹¹ καὶ τὰ 29
 σκεύη¹² αὐτοῦ διαρπάσαι,¹³ ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν;¹¹ Καὶ τότε
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.¹³ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν: καὶ 30
 ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁴ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα 31
 ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹⁵ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ τοῦ

¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ² κωφός, deaf, dumb. ³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁶ ἐνθυμήσις, εὖ, ἡ, deliberation, thought. ⁷ μερίζω, divide, part. ⁸ ἐρημόω, destroy, strip. ⁹ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ¹⁰ φθάνω, come before another, anticipate. ¹¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹² σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ¹³ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁴ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

πνεύματος βλασφημία¹ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν 32
 εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν
 εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ
 νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον² καλόν, καὶ τὸν 33
 καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον² σαπρόν,³ καὶ τὸν καρπὸν
 αὐτοῦ σαπρόν:³ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον² γινώσκεται. Γεννήματα⁴ 34
 ἐχιδνῶν,⁵ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ
 περισσεύματος⁶ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ 35
 τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁷ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
 πονηροῦ θησαυροῦ⁷ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα 36
 ἀργόν,⁸ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν 37
 λόγων σου καταδικασθήσῃ.⁹

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹⁰ σημεῖον ἐπιζητεῖ:¹¹ καὶ σημεῖον οὐ
 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹² τοῦ προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν 40
 Ἰωνᾶς¹² ἐν τῇ κοιλίᾳ¹³ τοῦ κήτους¹⁴ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ σαπρός, rotten, worthless. ⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁵ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁶ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁷ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁸ ἀργός, inactive, idle. ⁹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹⁰ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹² Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁴ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish.

οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ
 τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται¹ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς 41
 γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν² αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ
 κήρυγμα³ Ἰωνᾶ,⁴ καὶ ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ⁴ ὧδε. Βασίλισσα⁵ νότου⁶ 42
 ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ² αὐτήν:
 ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων⁷ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:⁸
 καὶ ἰδοὺ, πλείον Σολομῶνος⁸ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα 43
 ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων⁹ τόπων, ζητοῦν
 ἀνάπαυσιν,¹⁰ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν 44
 μου ὅθεν¹¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἔλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,¹² σεσαρωμένον¹³
 καὶ κεκοσμημένον.¹⁴ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ 45
 ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ:
 καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁵ τῶν πρώτων.
 Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46
 εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ 47
 μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐσθήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. 48
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ

¹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ² κατακρίνω, condemn. ³ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁴ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ πέρας, ατος, τό, limit, end. ⁸ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ⁹ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹³ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ¹⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁵ χείρων, worse.

τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς 49
 μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἴδού, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
 γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου
 ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ² καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ 13
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν 2
 εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα³ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁴
 εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἴδού, 3
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν 4
 ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινά⁵ καὶ κατέφαγεν⁶ αὐτά. 5
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁷ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ
 εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁸ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁹ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος 6
 ἐκαυματίσθη,¹¹ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹² ἐξηράνθη.¹³ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν 7
 ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹⁴ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹⁴ καὶ ἀπέπνιξαν¹⁵ αὐτά. 8
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
 ἑκατόν,¹⁶ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁷ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁸ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν 9
 ἀκουέτω.

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀδελφὴ, ἡς, ἡ, sister. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ πετρώδης, rocky, stony. ⁸ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁹ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹¹ καυματίζω, burn up, scorch. ¹² ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹³ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁴ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁵ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁸ τριάκοντα, thirty, 30.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς 10
αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ 11
μυστήρια¹ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις 12
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται: ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὁ
ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι 13
βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.
Καὶ ἀναπληροῦται³ αὐτοῖς ἡ προφητεία⁴ Ἡσαΐου,⁵ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁶ 14
ἀκούετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε:² καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. 15
Ἐπαχύνθη⁷ γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως⁸
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν:⁹ μήποτε¹⁰ ἴδωσιν τοῖς
ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνώσιν,² καὶ
ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι¹¹ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, 16
ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι 17
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν¹² ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ
εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε 18
τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,² ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει¹³ τὸ
ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. 20
Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁴ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ

¹ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ² συνίημι, understand, consider. ³ ἀναπληρόω, fill up, fulfill. ⁴ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ παχύνω, fatten. ⁸ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁹ καμμύω, close (the eyes), close. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ ἰάμαι, heal. ¹² ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹³ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁴ πετρώδης, rocky, stony.

εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν¹ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21

πρόσκαιρός² ἐστίν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ³ διὰ τὸν λόγον,

εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁴ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁵ σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22

λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁶ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁷ τοῦ

πλούτου⁸ συμπνίγει⁹ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁰ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν 23

γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών:¹¹

ὃς δὴ¹² καρποφορεῖ,¹³ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁴ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁵ ὁ δὲ

τριάκοντα.¹⁶

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁷ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹⁸ ἡ βασιλεία τῶν 24

οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ἐν δὲ 25

τῷ καθεύδειν¹⁹ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν

ζιζάνια²⁰ ἀνὰ²¹ μέσον τοῦ σίτου,²² καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν²³ ὁ 26

χόρτος²⁴ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.²⁰ 27

Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου²⁵ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ

καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ²⁶ ἀγρῷ; Πόθεν²⁷ οὖν ἔχει ζιζάνια;²⁰ Ὁ 28

δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον

αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν²⁸ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὕ: 29

¹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² πρόσκαιρος, temporary, passing. ³ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁶ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁷ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁸ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁹ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁰ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹¹ συνίημι, understand, consider. ¹² δὴ, also, indeed. ¹³ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁹ καθεύδω, sleep. ²⁰ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ²¹ ἀνά, upwards, upon. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²³ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁶ σός, your, yours. ²⁷ πόθεν, from where? whence. ²⁸ συλλέγω, collect, gather.

μήποτε,¹ συλλέγοντες² τὰ ζιζάνια,³ ἐκριζώσητε⁴ ἅμα⁵ αὐτοῖς τὸν σῖτον.⁶ 30

Ἄφετε συναυξάνεσθαι⁷ ἀμφοτέρω⁸ μέχρι⁹ τοῦ θερισμοῦ:¹⁰ καὶ ἐν καιρῷ
τοῦ θερισμοῦ¹⁰ ἔρω τοῖς θερισταῖς,¹¹ Συλλέξατε² πρῶτον τὰ ζιζάνια,³ καὶ
δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας¹² πρὸς τὸ κατακαῦσαι¹³ αὐτά: τὸν δὲ σῖτον⁶
συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην¹⁴ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁵ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31

τῶν οὐρανῶν κόκκῳ¹⁶ σινάπεως,¹⁷ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ
ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: ὅταν δὲ 32
αὐξηθῇ,¹⁸ μείζον τῶν λαχάνων¹⁹ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,²⁰ ὥστε
ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ²¹ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν²² ἐν τοῖς κλάδοις²³
αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33

οὐρανῶν ζύμῃ,²⁴ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν²⁵ εἰς ἀλεύρου²⁶ σάτα²⁷ τρία,
ἕως οὗ ἐζυμώθη²⁸ ὅλον.

¹ μήποτε, never, lest perchance. ² συλλέγω, collect, gather. ³ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁴ ἐκριζόω, uproot, root out. ⁵ ἅμα, at the same time. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ συναυξάνομαι, grow together. ⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁰ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹¹ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹² δέσμη, ης, ἡ, bundle. ¹³ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁵ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁶ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁷ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁹ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ²⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ²¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ²² κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ²³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²⁴ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²⁵ κρύπτω, conceal, hide. ²⁶ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ²⁷ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ²⁸ ζυμώω, leaven, ferment.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34
 παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35
 προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεῦξομαι¹
 κεκρυμμένα² ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον 36
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον⁴ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν
 ζιζανίων⁵ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ 37
 καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος: 38
 τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια⁵
 εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος: 39
 ὁ δὲ θερισμὸς⁶ συντέλεια⁷ τοῦ αἰῶνός ἐστιν: οἱ δὲ θεριστὰι⁸ ἄγγελοι εἰσιν.
 Ὡςπερ οὖν συλλέγεται⁹ τὰ ζιζάνια⁵ καὶ πυρὶ καίεται,¹⁰ οὕτως ἔσται ἐν 40
 τῇ συντελείᾳ⁷ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς 41
 ἄγγελους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁹ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ
 σκάνδαλα¹¹ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,¹² καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς 42
 τὴν κάμινον¹³ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁴ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁵ τῶν
 ὀδόντων.¹⁶ Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν¹⁷ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ 43
 πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ ἐρεῦγομαι, utter, proclaim. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ φράζω, explain, interpret. ⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁶ θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁸ θεριστής, ου, ὁ, reaper, harvester. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ καίω, burn, ignite. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹³ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁴ κλαυθμός, ου, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁵ βρυγμός, ου, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁶ ὀδός, ὁ, tooth. ¹⁷ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹ κεκρυμμένῳ² ἐν τῷ 44

ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:² καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει,
καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,³ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ⁴ ζητοῦντι 45

καλοὺς μαργαρίτας:⁵ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον⁶ μαργαρίτην,⁵ ἀπελθὼν 46
πέπρακεν⁷ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ⁸ βληθείσῃ εἰς τὴν 47

θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους⁹ συναγαγούσῃ: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48

ἀναβιβάσαντες¹⁰ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,¹¹ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν¹² τὰ

καλὰ εἰς ἀγγεῖα,¹³ τὰ δὲ σαπρὰ¹⁴ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ 49

συντελείᾳ¹⁵ τοῦ αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν¹⁶ τοὺς

πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁷ 50

τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁹ τῶν ὀδόντων.²⁰

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε²¹ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51

κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς²² εἰς 52

τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη,²³

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ πωλέω, sell. ⁴ ἔμπορος, οὐ, ὁ, merchant, trader. ⁵ μαργαρίτης, οὐ, ὁ, pearl. ⁶ πολύτιμος, very precious, costly. ⁷ πιπράσκω, sell. ⁸ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ⁹ γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹⁰ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ¹¹ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ¹² συλλέγω, collect, gather. ¹³ ἀγγεῖον, οὐ, τό, vessel, flask. ¹⁴ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁷ κάμινος, οὐ, ἡ, furnace. ¹⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ²¹ συνίημι, understand, consider. ²² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ²³ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household.

ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.²

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν³ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην⁴ 53

ἐκεῖθεν⁵ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα⁶ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54

συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι⁷ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν⁸

τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος⁹ 55

υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς¹⁰ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ¹¹ αὐτοῦ 56

οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν⁸ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57

ἐσκανδαλίζοντο¹² ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν

προφήτης ἄτιμος,¹³ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁶ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58

Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁴ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁵ τὴν ἀκοὴν¹⁶ Ἰησοῦ, 14

καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν¹⁷ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής¹⁸

αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν¹⁹

ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ 3

ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα²⁰ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ

αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ 4

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² παλαιός, old, ancient. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ μεταίρω, go away, depart. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

⁶ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹⁰ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ¹¹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁵ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁸ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁹ ἐνεργέω, work, effect. ²⁰ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias.

θέλων αὐτὸν ἀποκτείνει, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν
 εἶχον. Γενεσίῳ¹ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο² ἡ θυγάτηρ³ τῆς 6
 Ἡρωδιάδος⁴ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν⁵ τῷ Ἡρώδῃ: ὅθεν⁶ μεθ' ὅρκου⁷ 7
 ὡμολόγησεν⁸ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα⁹ ὑπὸ 8
 τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁰ τὴν κεφαλὴν
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹¹ Καὶ ἐλυπήθη¹² ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς 9
 ὅρκους⁷ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹³ ἐκέλευσεν¹⁴ δοθῆναι: καὶ πέμψας 10
 ἀπεκεφάλισεν¹⁵ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ 11
 αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁰ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ:¹⁶ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς.
 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν¹⁷ αὐτό: 12
 καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁸ ἐκεῖθεν¹⁹ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13
 κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ²⁰ ἀπὸ τῶν
 πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη²¹ 14
 ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους²² αὐτῶν. Ὁψίας²³ δὲ 15
 γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημός
 ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν:²⁴ ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα
 ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας²⁵ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.²⁶ Ὁ δὲ 16

¹ γενεσία, ων, τό, birthday celebration. ² ὀρχέομαι, dance. ³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁴ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁵ ἀρέσκω, please, serve. ⁶ ὅθεν, from where, from which. ⁷ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ⁹ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ συνανακείμαι, recline at table with. ¹⁴ κελεύω, order, command. ¹⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁷ θάπτω, bury. ¹⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁰ πεζῇ, by land, on foot. ²¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²² ἀρρωστος, sick, ill. ²³ ὄψιος, late. ²⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ²⁶ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind.

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς
 φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ 17
 δύο ἰχθύας.¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας² τοὺς 18
 ὄχλους ἀνακλιθῆναι³ ἐπὶ τοὺς χόρτους,⁴ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ
 τοὺς δύο ἰχθύας,¹ ἀναβλέψας⁵ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁶
 ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ 20
 ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·⁷ καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν
 κλασμάτων,⁸ δώδεκα κοφίνους⁹ πλήρεις.¹⁰ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες 21
 ὡσεὶ¹¹ πεντακισχίλιοι,¹² χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον, 22
 καὶ προάγειν¹⁵ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹⁶ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ 23
 ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι·
 ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
 θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁸ ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹⁹ ἦν γὰρ ἐναντίος²⁰ ὁ
 ἄνεμος. Τετάρτη²¹ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25
 Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26
 ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,²² λέγοντες ὅτι
 Φάντασμά²³ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27

¹ ἰχθύς, ὅς, fish. ² κελεύω, order, command. ³ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁴ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁶ κλάω, break. ⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁹ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹⁰ πλήρης, full. ¹¹ ὡσεὶ, like, about. ¹² πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹³ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁴ ἐμβαίνω, embark. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ ὁψιος, late. ¹⁸ βασανίζω, torment, torture. ¹⁹ κύμα, τος, τό, wave. ²⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ²¹ τέταρτος, fourth. ²² ταράσσω, trouble, agitate. ²³ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost.

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·¹ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς 28
 δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν² με πρὸς σε ἐλθεῖν
 ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος 29
 περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν 30
 ἄνεμον ἰσχυρόν³ ἐφοβήθη· καὶ ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι⁴ ἔκραξεν,
 λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα 31
 ἐπελάβετο⁶ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁷ εἰς τί ἐδίστασας;⁸ Καὶ 32
 ἐμβάντων⁹ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν¹⁰ ὁ ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ 33
 ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες¹² ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹³ Καὶ ἐπιγινόντες 34
 αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁴
 ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας· καὶ 36
 παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου¹⁶ τοῦ ἱματίου
 αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.¹⁷

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15
 Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹⁸ τὴν 2
 παράδοσιν¹⁹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται²⁰ τὰς χεῖρας αὐτῶν,

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² κεύω, order, command. ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ διστάζω, doubt, waver. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ κοπάζω, stop, abate. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² διαπεράω, cross over, pass through. ¹³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁷ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁸ παραβαίνω, go aside, transgress. ¹⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ²⁰ νίπτω, wash.

ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3
 παραβαίνετε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν; Ὁ γὰρ 4
 θεὸς ἐνετείλατο,³ λέγων, Τίμα⁴ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, Ὁ
 κακολογῶν⁵ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:⁶ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς 5
 ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Δῶρον,⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,⁸ καὶ οὐ
 μὴ τιμήσῃ⁴ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ ἡκυρώσατε⁹ τὴν 6
 ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν: ὑποκριταί,¹⁰ καλῶς 7
 προεφήτευσεν¹¹ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹² λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος 8
 τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν¹³ με τιμᾷ,⁴ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
 πόρρω¹⁴ ἀπέχει¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁶ δὲ σέβονται¹⁷ με, διδάσκοντες 9
 διδασκαλίας¹⁸ ἐντάλματα¹⁹ ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος²⁰ τὸν 10
 ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε.²¹ Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ 11
 στόμα κοινοῖ²² τὸν ἄνθρωπον: ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος,
 τοῦτο κοινοῖ²² τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 12
 εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
 ἐσκανδαλίσθησαν;²³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία,²⁴ ἣν οὐκ 13
 ἐφύτευεν²⁵ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,²⁶ ἐκριζωθήσεται.²⁷ Ἄφετε αὐτούς: 14
 ὁδηγοί²⁸ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν: τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,²⁹

¹ παραβαίνω, go aside, transgress. ² παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ τιμάω, honor, value at a price. ⁵ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ¹⁰ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹² Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹³ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁴ πόρρω, far (away), far. ¹⁵ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁶ μάτην, in vain, no end. ¹⁷ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁸ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²⁰ προσκαλέω, summon. ²¹ συνίημι, understand, consider. ²² κοινός, make common, defile. ²³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁴ φυτεία, ας, ἡ, plant. ²⁵ φυτεύω, plant. ²⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²⁷ ἐκριζόω, uproot, root out. ²⁸ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²⁹ ὁδηγέω, lead, guide.

ἀμφοτέροι¹ εἰς βόθυνον² πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 15
 αὐτῷ, Φράσον³ ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 16
 Ἀκμὴν⁴ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί⁵ ἐστε; Οὐπῶ⁶ νοεῖτε⁷ ὅτι πᾶν τὸ 17
 εἰσπορευόμενον⁸ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν⁹ χωρεῖ,¹⁰ καὶ εἰς ἀφεδρώνα
 ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας 18
 ἐξέρχεται, κακεῖνα¹² κοινοῖ¹³ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας 19
 ἐξέρχονται διαλογισμοί¹⁴ πονηροί, φόνοι,¹⁵ μοιχεῖαι,¹⁶ πορνεῖαι,¹⁷ κλοπαί,
 ψευδομαρτυρίαι,¹⁹ βλασφημίαι:²⁰ ταῦτά ἐστὶν τὰ κοινοῦντα¹³ τὸν 20
 ἄνθρωπον: τὸ δὲ ἀνίπτοις²¹ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ¹³ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν²² ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν²³ εἰς τὰ μέρη Τύρου²⁴ καὶ 21
 Σιδῶνος.²⁵ Καὶ ἰδού, γυνὴ Χαναναία²⁶ ἀπὸ τῶν ὁρίων²⁷ ἐκείνων 22
 ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν²⁸ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν²⁹ με, κύριε, υἱὲ Δαυίδ:
 ἡ θυγάτηρ³⁰ μου κακῶς³¹ δαιμονίζεται.³² Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. 23
 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες,
 Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν³³ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 24
 Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ 25
 δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει³⁴ μοι. Ὁ δὲ 26

¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ² βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ³ φράζω, explain, interpret. ⁴ ἀκμήν, ἡ, even yet, still. ⁵ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁶ οὐπῶ, not yet. ⁷ νοέω, understand, consider. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ χωρέω, make room for, hold. ¹¹ ἀφεδρών, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹² κακεῖνος, and he, and she. ¹³ κοινῶ, make common, defile. ¹⁴ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁵ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁶ μοιχεῖα, ας, ἡ, adultery. ¹⁷ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹⁸ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁹ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²¹ ἀνίπτος, unwashed. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²⁶ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ²⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ²⁹ ἐλέεω, have mercy, pity. ³⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ³¹ κακῶς, badly, evilly. ³² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ³³ ὀπισθεν, behind, after. ³⁴ βοήθει, come to the aid of.

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ
 βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹ 27
 ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων² τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης³ τῶν κυρίων
 αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ⁴ γύναι, μεγάλη σου ἡ 28
 πίστις· γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη⁵ ἡ θυγάτηρ⁶ αὐτῆς ἀπὸ τῆς
 ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁷ ἐκεῖθεν⁸ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας· 29
 καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι 30
 πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,⁹ τυφλούς, κωφούς,¹⁰ κυλλούς,¹¹
 καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν¹² αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ
 καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας 31
 κωφούς¹⁰ λαλοῦντας, κυλλούς¹¹ ὑγιείς,¹³ χωλούς⁹ περιπατοῦντας, καὶ
 τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραὴλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32
 Σπλαγχνίζομαι¹⁵ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹⁶
 μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστες¹⁷ οὐ
 θέλω, μήποτε¹⁸ ἐκλυθῶσιν¹⁹ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33

¹ κυνάριον, ου, τό, little dog. ² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁴ ὦ, Oh! omega. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁷ μεταβαίνειν, depart, leave. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ κυλλός, crippled, lame. ¹² ῥίπτω, throw, cast. ¹³ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁴ προσκαλέω, summon. ¹⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁶ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁷ νήστις, ό, not eating, hungry. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ ἐκλύω, am unstrung, become weak.

αὐτοῦ, Πόθεν¹ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ² ἄρτοι τοσοῦτοι,³ ὥστε χορτάσαι⁴ ὄχλον
 τοσοῦτον;³ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους⁵ ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ 34
 εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.⁶ Καὶ ἐκέλευσεν⁷ τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν⁸ 35
 ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,⁹ 36
 εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹⁰ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·⁴ καὶ ἦραν τὸ 37
 περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹¹ ἑπτὰ σφυρίδας¹² πλήρεις.¹³ Οἱ δὲ 38
 ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹⁴ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. 39
 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη¹⁵ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁶
 Μαγδαλά.¹⁷

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹⁸ πειράζοντες 16
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 2
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας²⁰ γενομένης λέγετε, Εὐδία·²¹ πυρράζει²²
 γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,²³ Σήμερον χειμῶν·²⁴ πυρράζει²² γὰρ 3
 στυγνάζων²⁵ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,²⁶ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ
 γινώσκετε διακρίνειν,²⁷ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ 4
 πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς²⁸ σημεῖον ἐπιζητεῖ·²⁹ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται

¹ πόθεν, from where? whence. ² ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ³ τοσοῦτος, so great, so much. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ πόσος, how many? how great? ⁶ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ⁷ κελεύω, order, command. ⁸ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁹ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹² σφυρίς, ίδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹³ πλήρης, full. ¹⁴ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ ἐμβαίνω, embark. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ¹⁸ Σαδδουκαῖος, ου, ό, Sadducee. ¹⁹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²⁰ ὄψιος, late. ²¹ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ²² πυρράζω, be (fiery) red, am red. ²³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ²⁴ χειμῶν, ώνος, ό, winter, storm. ²⁵ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ²⁶ ὑποκριτής, ου, ό, hypocrite, pretender. ²⁷ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁸ μοιχαλὶς, ίδος, ἡ, adulteress. ²⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after.

αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν² αὐτούς,
ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν³ ἐπελάθοντο⁴ ἄρτους λαβεῖν. 5

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ τῶν

Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁷ Οἱ δὲ διελογίζοντο⁸ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες 7

ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί 8

διαλογίζεσθε⁸ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,⁹ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω¹⁰ 9

νοεῖτε,¹¹ οὐδὲ μνημονεύετε¹² τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,¹³

καὶ πόσους¹⁴ κοφίνους¹⁵ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν 10

τετρακισχιλίων,¹⁶ καὶ πόσας¹⁴ σφυρίδας¹⁷ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,¹¹ ὅτι 11

οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ τῶν Φαρισαίων καὶ

Σαδδουκαίων;⁷ Τότε συνῆκαν¹⁸ ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης 12

τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁷

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹⁹ τῆς Φιλίππου ἡρώτα τοὺς 13

μαθητάς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν

τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν:²⁰ ἄλλοι δὲ 14

Ἡλίαν: ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,²¹ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς 15

¹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁰ οὐπω, not yet. ¹¹ νοέω, understand, consider. ¹² μνημονεύω, remember, make mention of. ¹³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁴ πόσος, how many? how great? ¹⁵ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁶ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁷ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁸ συνίημι, understand, consider. ¹⁹ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ²⁰ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ²¹ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ 16
 χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 17
 αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν¹ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ 18
 λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ² οἰκοδομήσω μου τὴν
 ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι³ Ἅδου⁴ οὐ κατισχύσουσιν⁵ αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ 19
 τὰς κλείς⁶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
 λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο⁷ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 20
 μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21
 ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
 ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος⁸ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ 22
 λέγων, Ὅπως⁹ σοι, κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς¹⁰ εἶπεν 23
 τῷ Πέτρῳ, Ὅτι ὅτι οὐ
 φρονεῖς¹² τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω¹³

¹ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁴ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ⁵ κατισχύω, overpower, prevail. ⁶ κλείς, κλειδός, ἡ, key. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁹ ὡς, gracious, merciful. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² φρονέω, think, judge. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν¹ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ 25
 ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν² ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν· τί γὰρ ὠφελεῖται³ ἄνθρωπος 26
 ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,⁴ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;⁵ Ἡ τί
 δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27
 ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
 αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν⁷ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω 28
 ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁸ θανάτου, ἕως ἂν
 ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ 17
 Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει¹⁰ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹¹
 κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη¹² ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹³ τὸ 2
 πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ¹⁴ ὡς τὸ
 φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ 3
 συλλαλοῦντες.¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν 4
 ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹⁶ σοὶ μίαν,
 καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη¹⁷ 5
 φωτεινὴ¹⁸ ἐπεσκίασεν¹⁹ αὐτούς· καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁷

¹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁶ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁷ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ⁸ γεύομαι, taste, experience. ⁹ ἕξ, six, 6. ¹⁰ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹¹ ὑψηλός, high, lofty. ¹² μεταμορφόω, change the form, transform. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ λευκός, white, bright. ¹⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁶ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁷ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁸ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop.

λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹ αὐτοῦ
ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ 6
ἐφοβήθησαν σφόδρα.² Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, 7
Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες³ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, 8
οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 9
λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,⁵ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί 10
οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 11
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ
ἀποκαταστήσει⁶ πάντα· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτως καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνῆκαν⁷ οἱ 13
μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁸ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
γονυπετῶν⁹ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν¹⁰ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
σεληνιαζεται¹¹ καὶ κακῶς¹² πάσχει· πολλάκις¹³ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ,

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle. ⁶ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁷ συνίημι, understand, consider. ⁸ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁰ ἐλέέω, have mercy, pity. ¹¹ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ πολλάκις, often, many times.

καὶ πολλάκις¹ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, 16
καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 17
ᾧ² γενεὰ ἄπιστος³ καὶ διεστραμμένη,⁴ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;
Ἔως πότε ἀνέξομαι⁵ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν 18
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ
παῖς⁶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ 19
κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν⁷ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον⁸ σινάπεως,⁹ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ,
Μετάβηθι¹⁰ ἐντεῦθεν¹¹ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁰ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ¹²
ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹³ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ 21
νηστείᾳ.¹⁴

Ἀναστρεφόμενων¹⁵ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
ἐλυπήθησαν¹⁶ σφόδρα.¹⁷

¹ πολλάκις, often, many times. ² ὦ, Oh! omega. ³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁴ διαστρέφω, distort, pervert. ⁵ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁸ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁹ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁰ μεταβαίνω, depart, leave. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹³ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁴ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁵ ἀναστρέφω, return, live. ¹⁶ λυπέω, grieve, pain. ¹⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly.

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα² 24
 λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ³ τὰ
 δίδραχμα;² Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁴ 25
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ
 τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁵ Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν
 ἀλλοτρίων;⁶ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁶ Ἔφη αὐτῷ ὁ 26
 Ἰησοῦς, Ἄρα γε⁷ ἐλεύθεροί⁸ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν⁹ 27
 αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹⁰ καὶ τὸν
 ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹¹ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ,
 εὐρήσεις στατήρα:¹² ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντί¹³ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁴ 18
 μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁵ ὁ 2
 Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 3
 ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε¹⁶ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹⁷ ἑαυτὸν ὡς τὸ 4
 παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ 5
 ὅς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὅς 6
 δ' ἂν σκανδαλίσῃ⁹ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ προφθάνω, anticipate, come before. ⁵ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁶ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁷ γέ, indeed, at least. ⁸ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹³ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ προσκαλέω, summon. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ ταπεινῶ, humble, humiliate.

συμφέρει¹ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ² μύλος³ ὄνικος⁴ εἰς τὸν τράχηλον⁵ αὐτοῦ,
 καὶ καταποντισθῇ⁶ ἐν τῷ πελάγει⁷ τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ ⁷
 τῶν σκανδάλων·⁸ ἀνάγκη⁹ γάρ ἐστιν ἔλθεῖν τὰ σκάνδαλα·⁸ πλὴν οὐαὶ
 τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον⁸ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ ⁸
 πούς σου σκανδαλίζει¹⁰ σε, ἔκκοψον¹¹ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι
 ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν¹² ἢ κυλλόν,¹³ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο
 πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου ⁹
 σκανδαλίζει¹⁰ σε, ἔξελε¹⁴ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν
 μονόφθαλμον¹⁵ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁶ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε¹⁷ ἐνὸς ¹⁰
 τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς
 διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ¹¹
 Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ¹²
 Ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹⁸ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν·
 οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹⁹ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ¹³
 ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹⁹ τοῖς μὴ πεπλανημένοις.
 Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ¹⁴

¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ² κρεμάννυμι, hang, hang up. ³ μύλος, ου, ό, mill, millstone. ⁴ ὄνικος, of or for an ass. ⁵ τράχηλος, ου, ό, neck.
⁶ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁷ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ⁸ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁹ ἀνάγκη,
 ης, ή, necessity, distress. ¹⁰ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ κυλλός, crippled, lame. ¹⁴
 ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁶ γέεννα, ης, ή, gehenna, Gehenna. ¹⁷ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁸ ἑκατόν, hundred,
 100. ¹⁹ ἐννέα, nine, 9.

ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἔλεξον¹ αὐτὸν μεταξὺ² 15

σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδῃσας³ τὸν ἀδελφόν σου: 16

ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος

δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁴ αὐτῶν, 17

εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁴ ἔστω σοι

ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁵ καὶ ὁ τελώνης.⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ 18

τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς,

ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο 19

ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος⁸ οὗ ἐὰν

αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20

Οὗ⁹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν

μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹⁰ ἀμαρτήσῃ εἰς 21

ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;¹¹ Λέγει αὐτῷ ὁ 22

Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἔως ἐπτάκις,¹¹ ἀλλ' ἔως ἐβδομηκοντάκις¹² ἐπτά. 23

Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη¹³ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς

ἠθέλησεν συναῖραι¹⁴ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ 24

¹ ἐλέγχω, convict, reprove. ² μεταξὺ, between, after. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ παρακούω, overhear, listen. ⁵ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁸ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ⁹ οὗ, where, when. ¹⁰ ποσάκις, how often? how often. ¹¹ ἐπτάκις, seven times. ¹² ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ¹³ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁴ συναίρω, settle accounts, make a reckoning.

αὐτοῦ συναίρειν,¹ προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης² μυρίων³ ταλάντων.⁴ 25

Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν⁵ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ

πραθῆναι,⁶ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,

καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 26

μακροθύμησον⁷ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς⁸ δὲ ὁ 27

κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον⁹ ἀφῆκεν

αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων¹⁰ αὐτοῦ, 28

ὃς ὠφείλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹¹ δηνάρια,¹² καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹³

λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁰ αὐτοῦ εἰς 29

τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον⁷ ἐπ' ἐμοί,

καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς 30

φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹⁰ 31

αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν¹⁴ σφόδρα¹⁵ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁶

τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος¹⁷ αὐτόν ὁ 32

κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δούλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν¹⁸ ἐκείνην

ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ¹⁹ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι²⁰ τὸν 33

σύνδουλόν¹⁰ σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς²¹ ὁ κύριος αὐτοῦ 34

παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισταῖς,²² ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον

¹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ² ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ³ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁴ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵ κελεύω, order, command. ⁶ πιπράσκω, sell. ⁷ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁰ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹¹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ πνίγω, choke, strangle. ¹⁴ λυπέω, grieve, pain. ¹⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶ διασαφέω, report, explain. ¹⁷ προσκαλέω, summon. ¹⁸ ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty. ¹⁹ ἐπεὶ, when, since. ²⁰ ἐλεέω, have mercy, pity. ²¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ²² βασανιστής, οὔ, ὁ, jailer, torturer.

αὐτῶ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ 35
 ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ
 παραπτώματα² αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετήρην⁴ ἀπὸ 19

τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια⁵ τῆς Ἰουδαίας πέραν⁶ τοῦ Ἰορδάνου.

Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. 2

Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες

αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν

αἰτίαν;⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ’ 4

ἀρχῆς ἄρσεν⁹ καὶ θῆλυ¹⁰ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν¹¹ τούτου 5

καταλείψει¹² ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ

προσκολληθήσεται¹³ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα

μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,¹⁴ 6

ὁ ἄνθρωπος μὴ χωρίζτω.¹⁵ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο¹⁶ 7

δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁷ καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι 8

Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁸ ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹⁹ ὑμῖν ἀπολῦσαι

τὰς γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ’ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.²⁰ Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 9

ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,²¹ καὶ γαμήσῃ²²

¹ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ μεταίρω, go away, depart. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁸ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁹ ἄρσεν, male. ¹⁰ θῆλυς, female, woman. ¹¹ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² καταλείπω, leave, leave behind. ¹³ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁴ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁵ χωρίζω, separate, depart. ¹⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁷ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁸ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁰ οὕτως, thus, so. ²¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²² γαμέω, marry.

ἄλλην, μοιχᾶται.¹ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας² μοιχᾶται.¹ Λέγουσιν 10
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία³ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς
 γυναικός, οὐ συμφέρει⁴ γαμῆσαι.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες 11
 χωροῦσιν⁵ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁶ 12
 οἵτινες ἐκ κοιλίας⁷ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁶
 οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες
 εὐνούχισαν⁸ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος
 χωρεῖν⁵ χωρεῖτω.⁵

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεύξεται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
 Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε⁹ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ
 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, 15
 ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.¹⁰ Καὶ ἰδοὺ, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε 16
 ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με 17
 λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν
 εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18
 εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις·¹¹ οὐ μοιχεύσεις·¹² οὐ κλέψεις·¹³ οὐ
 ψευδομαρτυρήσεις·¹⁴ τίμα¹⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, ἀγαπήσεις 19

¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ² γαμέω, marry. ³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ χωρέω, make room for, hold. ⁶ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ⁹ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ φονεύω, kill, murder. ¹² μοιχεύω, commit adultery. ¹³ κλέπτω, steal. ¹⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁵ τιμάω, honor, value at a price.

τὸν πλησίον¹ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,² Πάντα ταῦτα 20
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός³ μου· τί ἔτι ὑστερῶ;⁴ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ 21
 θέλεις τέλειος⁵ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν⁶ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς
 πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν⁷ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,⁸ ἀκολούθει μοι. 22
 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος² τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος·⁹ ἦν γὰρ ἔχων
 κτήματα¹⁰ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹¹ 23
 πλούσιος¹² εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
 λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹³ ἐστὶν κάμηλον¹⁴ διὰ τρυπήματος¹⁵ ῥαφίδος¹⁶
 διελθεῖν, ἢ πλούσιον¹² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο¹⁷ σφόδρα,¹⁸ λέγοντες,
 Τίς ἄρα¹⁹ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας²⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 26
 Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν²¹ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. 27
 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα
 καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα¹⁹ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 28
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ²²
 ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε
 καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ³ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ⁴ ὑστερέω, lack, need. ⁵ τέλειος, complete, perfect. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ θησαυρός, ου, ὁ, storehouse, treasure. ⁸ δεῦρο, until now, come here! ⁹ λυπέω, grieve, pain. ¹⁰ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹² πλούσιος, rich. ¹³ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁵ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹⁶ ῥαφίς, ιδος, ἡ, needle. ¹⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ²² παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth.

Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, 29
 ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν² τοῦ ὀνόματός μου,
 ἑκατονταπλασίονα³ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁴ Πολλοὶ 30
 δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁵ ὅστις 20
 ἐξῆλθεν ἅμα⁶ πρωῒ⁷ μισθώσασθαι⁸ ἐργάτας⁹ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. 2
 Καὶ συμφωνήσας¹¹ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁹ ἐκ δηναρίου¹² τὴν ἡμέραν,
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην 3
 ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹³ ἀργούς·¹⁴ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, 4
 Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. 5
 Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁵ καὶ ἐνάτην¹⁶ ὥραν,
 ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁷ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁸ ὥραν ἐξελθὼν, εὔρεν 6
 ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹⁴ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὥδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;¹⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.⁸ Λέγει 7
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον
 λήψεσθε. Ὁψίας¹⁹ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος¹⁰ τῷ 8
 ἐπιτρόπῳ²⁰ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁹ καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
 μισθόν,²¹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες 9

¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ ἅμα, at the same time. ⁷ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁸ μισθῶ, hire, hire out. ⁹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ ἀργός, inactive, idle. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ ἕνατος, ninth. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise. ¹⁸ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁹ ὄψιος, late. ²⁰ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²¹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward.

οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην¹ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ² δηνάριον.³ Ἐλθόντες δὲ οἱ 10
 πρῶτοι ἐνόμισαν⁴ ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ²
 δηνάριον.³ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον⁵ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,⁶ λέγοντες 11
 ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους⁷ ἡμῖν αὐτοὺς
 ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν⁸ τὸ βάρος⁹ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁰ 13
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹¹ οὐκ ἀδικῶ¹² σε· οὐχὶ
 δηναρίου³ συνεφώνησάς¹³ μοι; Ἄρον τὸ σὸν¹⁴ καὶ ὑπάγε· θέλω δὲ τούτῳ 14
 τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς 15
 ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως 16
 ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσιν
 κλητοί,¹⁵ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁶ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα 17
 παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
 Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 18
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν
 αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι¹⁸ 19
 καὶ μαστιγῶσαι¹⁹ καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ ἑνδέκατος, eleventh. ² ἀνά, upwards, upon. ³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ γογγύζω, mutter, murmur. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ ἴσος, equal, identical. ⁸ βαστάζω, bear, carry. ⁹ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁰ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² ἀδικέω, do wrong, harm. ¹³ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁴ σός, your, yours. ¹⁵ κλητός, called, summoned. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ κατακρίνω, condemn. ¹⁸ ἐμπαίζω, mock. ¹⁹ μαστιγῶ, whip, lash.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
 προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; 21
 Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου,
 καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων² σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 22
 εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω
 πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ 23
 βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
 μου καὶ ἐξ εὐωνύμων² μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται
 ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁴ ἠγανάκτησαν⁵ περὶ τῶν 24
 δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁶ αὐτοὺς εἶπεν, Οἴδατε 25
 ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁷ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν⁸ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν 26
 θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν 27
 ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ 28
 ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 λύτρον⁹ ἀντὶ¹⁰ πολλῶν.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ δέκα, ten, 10. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ προσκαλέω, summon. ⁷ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁸ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁹ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 29

Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς
 παράγει,¹ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον² ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ 31
 ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.³ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,
 λέγοντες, Ἐλέησον² ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 32
 ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, 33
 Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34
 ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν⁵ αὐτῶν οἱ
 ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγὴν⁶ πρὸς τὸ ὄρος 21

τῶν Ἐλαιῶν,⁷ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, 2
 Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην⁸ τὴν ἀπέναντι⁹ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε
 ὄνον¹⁰ δεδεμένην, καὶ πῶλον¹¹ μετ' αὐτῆς: λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ 3
 ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειὰν ἔχει: εὐθέως δὲ
 ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθὲν διὰ 4
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ¹² Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς 5
 σου ἔρχεται σοι, πραῦς¹³ καὶ ἐπιβεβηκὼς¹⁴ ἐπὶ ὄνον¹⁰ καὶ πῶλον¹¹ υἱὸν
 ὑποζυγίου.¹⁵ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς 6

¹ παράγω, pass by, depart. ² ἐλέω, have mercy, pity. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁶ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ⁷ ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ⁸ κώμη, ης, ἢ, village. ⁹ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁰ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἢ, daughter. ¹³ πραῦς, gentle, mild. ¹⁴ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ¹⁵ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass.

προσέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἡγαγον τὴν ὄνον² καὶ τὸν πῶλον³ καὶ 7
ἐπέθηκαν ἐπάνω⁴ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁵ ἐπάνω⁴
αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν⁶ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: 8
ἄλλοι δὲ ἔκοπτον⁷ κλάδους⁸ ἀπὸ τῶν δένδρων,⁹ καὶ ἔστρώννουν⁶ ἐν τῇ
ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁰ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, 9
λέγοντες, Ὡσαννά¹¹ τῷ υἱῷ Δαυὶδ: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννά¹¹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹² Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς 10
Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹³ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ 11
ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁴ τῆς
Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
πωλοῦντας¹⁵ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁶ τῶν
κολλυβιστῶν¹⁷ κατέστρεψεν,¹⁸ καὶ τὰς καθέδρας¹⁹ τῶν πωλούντων¹⁵ τὰς
περιστεράς.²⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13
προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον²¹ ληστῶν.²²
Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ²³ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν 14
αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια²⁴ ἃ 15
ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας²⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,

¹ προστάσσω, command, order. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁶ στρωννύω, spread, furnish. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁰ προάγω, lead forth, go before. ¹¹ ὡσαννά, hosanna. ¹² ὑψιστος, highest, most high. ¹³ σείω, shake. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁷ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁸ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁹ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ²⁰ περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ²¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ²² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²³ χωλός, lame, deprived of a foot. ²⁴ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ²⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

Ὡσαννά¹ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,² καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί 16
οὔτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί· οὐδέποτε³ ἀνέγνωτε ὅτι
Ἐκ στόματος νηπίων⁴ καὶ θηλαζόντων⁵ κατηρτίσω⁶ αἶνον;⁷ Καὶ 17
καταλιπὼν⁸ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,⁹ καὶ ἡϋλίσθη
ἐκεῖ.

Πρωῖας¹¹ δὲ ἐπανάγων¹² εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.¹³ Καὶ ἰδὼν συκὴν¹⁴ μίαν 18
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα¹⁵
μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι¹⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.
Καὶ ἐξηράνθη¹⁷ παραχρῆμα¹⁸ ἡ συκὴ.¹⁴ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ 20
ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα¹⁸ ἐξηράνθη¹⁷ ἡ συκὴ;¹⁴ 21
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,¹⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ
κἂν²⁰ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, 22
λήψεσθε.

¹ ὠσαννά, hosanna. ² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ νήπιος, infant, child. ⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ⁶ καταρτίζω, mend, fit. ⁷ αἶνος, ου, ὁ, praise. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ αὐλιζομαι, spend the night, lodge. ¹¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹³ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁴ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁶ μηκέτι, no longer. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁰ κἂν, and if, even if.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;

Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24

αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν

ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν² ἦν; Ἐξ 25

οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο³ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες,

Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;

Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: πάντες γὰρ 26

ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, 27

Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ

ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28

προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὑπάγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ

ἀμπελῶνι⁴ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον⁵ δὲ 29

μεταμεληθεὶς,⁶ ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁷ 30

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγὼ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁸ καὶ αἱ πόρναι⁹

προάγουσιν¹⁰ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι⁸

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² πόθεν, from where? whence. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard.

⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ¹⁰ προάγω, lead forth, go before.

καὶ αἱ πόρναι¹ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε²
 ὕστερον³ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁴ ὅστις 33
 ἐφύτευσεν⁵ ἀμπελῶνα,⁶ καὶ φραγμὸν⁷ αὐτῷ περιέθηκεν,⁸ καὶ ὥρυξεν⁹ ἐν
 αὐτῷ ληνόν,¹⁰ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹¹ καὶ ἐξέδοτο¹² αὐτὸν γεωργοῖς,¹³
 καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁴ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν 34
 τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹³ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35
 Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹³ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹⁵ ὃν δὲ
 ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁶ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους 36
 πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁷ Ὑστερον³ δὲ 37
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται¹⁸ τὸν
 υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹³ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός 38
 ἐστὶν ὁ κληρονόμος:¹⁹ δεῦτε,²⁰ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν²¹
 τὴν κληρονομίαν²² αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 39
 ἀμπελῶνος⁶ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,⁶ 40
 τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς¹³ ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς²³ 41
 ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα⁶ ἐκδώσεται¹² ἄλλοις γεωργοῖς,¹³

¹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ² μεταμέλομαι, regret, repent. ³ ὕστερον, lastly, afterward. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ φυτεύω, plant. ⁶ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁷ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁸ περιτίθῃμι, place around, put around. ⁹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹⁰ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹¹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹² ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹³ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁴ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁵ δέρω, beat, flay. ¹⁶ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise. ¹⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ κατέχω, hold back, hold fast. ²² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²³ κακῶς, badly, evilly.

οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει 42

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε¹ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν

ἀπεδοκίμασαν² οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:³

παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή⁴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; 43

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ

δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44

λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:⁵ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει⁶ αὐτόν. Καὶ 45

ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ

ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46

ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ⁷ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22

Ὁμοιώθη⁸ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν

γάμους⁹ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι 3

τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,⁹ καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν 4

ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ

ἄριστόν¹⁰ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί¹¹ μου καὶ τὰ σιτιστὰ¹² τεθυμένα,¹³ καὶ

πάντα ἔτοιμα:¹⁴ δεῦτε¹⁵ εἰς τοὺς γάμους.⁹ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες¹⁶ ἀπήλθον, 5

ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν¹⁷ αὐτοῦ: οἱ δὲ λοιποὶ 6

¹ οὐδέποτε, never. ² ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ³ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁴ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁵ συνθλάω, break, break in pieces. ⁶ λικμάω, crush, scatter. ⁷ ἐπειδὴ, since, because. ⁸ ὁμοιάω, make like, liken. ⁹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁰ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹¹ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ¹² σιτιστός, fattened. ¹³ θύω, sacrifice, kill. ¹⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁵ δεῦτε, come!. ¹⁶ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹⁷ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade.

κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 7
 ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,² καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα³
 αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς⁴ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.⁵
 Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁶ ἔτοιμός⁷ ἐστιν, οἱ δὲ 8
 κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους⁸ τῶν ὁδῶν, 9
 καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁶ Καὶ ἐξελθόντες οἱ 10
 δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηρούς
 τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη⁹ ὁ γάμος⁶ ἀνακειμένων.¹⁰ Εἰσελθὼν δὲ ὁ 11
 βασιλεὺς θεάσασθαι¹¹ τοὺς ἀνακειμένους¹⁰ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐνδεδυμένον¹² ἔνδυμα¹³ γάμου·⁶ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁴ πῶς εἰσῆλθες 12
 ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα¹³ γάμου;⁶ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.¹⁵ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς 13
 τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁶ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁷ καὶ ὁ
 βρυγμὸς¹⁸ τῶν ὀδόντων.¹⁹ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²⁰ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. 14

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον²² ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν²³ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
 αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,²⁴ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι

¹ ὕβριζω, mistreat, insult. ² ὀργίζω, irritate, provoke. ³ στράτευμα, τος, τό, expedition, army. ⁴ φονεύς, ἐως, ὁ, murderer. ⁵ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁸ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out. ⁹ πλήθω, fill. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ θεάσασθαι, look at, behold. ¹² ἐνδύω, put on, clothe. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁵ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁶ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁷ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁸ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ²⁰ κλητός, called, summoned. ²¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²³ παγιδεύω, ensnare, entrap. ²⁴ Ἡρωδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians.

ἀληθῆς¹ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει²
 σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπέ οὖν 17
 ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον³ Καίσαρι,⁴ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ 18
 Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν⁵ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;⁶ 19
 Ἐπιδείξατέ⁷ μοι τὸ νόμισμα⁸ τοῦ κήνσου.³ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ
 δηνάριον.⁹ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁰ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹¹ 20
 Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.⁴ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ
 Καίσαρος⁴ Καίσαρι,⁴ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες 22
 ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹² οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23
 ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 24
 εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹³ ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25
 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας¹⁴ ἐτελεύτησεν·
 καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26
 Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹⁶ δὲ 27
 πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ 28
 ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 29

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² μέλει, it is a care, it concerns. ³ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁶ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁸ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹¹ ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹³ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹⁴ γαμέω, marry. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ ὕστερον, lastly, afterward.

αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. 30

Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,¹ οὔτε ἐκγαμίζονται,² ἀλλ' ὡς
ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, 31
οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς 32
Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς
νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ 33
διδασκαλίᾳ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁴ τοὺς Σαδδουκαίους,⁵ 34
συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁶ 35
πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ 37
καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁷ σου. Αὕτη 38
ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
τὸν πλησίον⁸ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ 40
νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.⁹

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 41
ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ
Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, 43

¹ γαμέω, marry. ² ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁸ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁹ κρεμάννυμι, hang, hang up.

λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ 44
 τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν 45
 κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46
 λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν² τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν
 οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ 23
 τῆς Μωσέως καθέδρας³ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3
 πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ
 ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ 4
 γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα,⁷ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸
 τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁹ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι¹⁰ αὐτά. 5
 Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹¹ τοῖς ἀνθρώποις·
 πλατύνουσιν¹² δὲ τὰ φυλακτήρια¹³ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁴ τὰ
 κράσπεδα¹⁵ τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσιν¹⁶ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁷ ἐν 6
 τοῖς δείπνοις,¹⁸ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς 7
 ἀσπασμοὺς²⁰ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,²¹ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 Ῥαββί, ραββί· ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ 8
 καθηγητής,²² ὁ χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ 9

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² τολμάω, dare, endure. ³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² πλατύνω, broaden, enlarge. ¹³ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁴ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ φιλέω, love, kiss. ¹⁷ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁸ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁹ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ²⁰ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ²¹ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ²² καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader.

καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί·¹ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής,¹ 10
ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει² 11
ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται·³ καὶ ὅστις ταπεινώσει³ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι κατεσθίετε⁵ τὰς 13
οἰκίας τῶν χηρῶν,⁶ καὶ προφάσει⁷ μακρὰ⁸ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο
λήψεσθε περισσότερον⁹ κρίμα.¹⁰ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 14
ὑποκριταί,⁴ ὅτι κλείετε¹¹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι περιάγετε¹² τὴν 15
θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹³ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹⁴ καὶ ὅταν γένηται,
ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁵ διπλότερον¹⁶ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁷ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση¹⁸ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16
ἔστιν· ὃς δ' ἂν ὁμόση¹⁸ ἐν τῷ χρυσῷ¹⁹ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ²⁰ καὶ 17
τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,¹⁹ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων²¹ τὸν

¹ καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ⁶ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁷ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁸ μακρός, long, far distant. ⁹ περισσός, excessive, abundant. ¹⁰ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹¹ κλείω, shut, shut up. ¹² περιάγω, lead around, go about. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ διπλούς, double, two-fold. ¹⁷ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁸ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ²⁰ μωρός, foolish, stupid. ²¹ ἀγιάζω, make holy, consecrate.

χρυσόν;¹ Καί, Ὅς ἐὰν ὁμόση² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,³ οὐδέν ἐστιν: ὃς δ' ἂν 18
 ὁμόση² ἐν τῷ δώρῳ⁴ τῷ ἐπάνω⁵ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροί⁶ καὶ τυφλοί: τί 19
 γὰρ μείζον, τὸ δῶρον,⁴ ἢ τὸ θυσιαστήριον³ τὸ ἁγιάζον⁷ τὸ δῶρον;⁴ Ὁ οὖν 20
 ὁμόσας² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ³ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁵
 αὐτοῦ: καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι 21
 αὐτόν: καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει² ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν 22
 τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁵ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁸ ὅτι ἀποδεκατοῦτε⁹ τὸ 23
 ἡδύοσμον¹⁰ καὶ τὸ ἄνηθον¹¹ καὶ τὸ κύμινον,¹² καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
 τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹⁴ καὶ τὴν πίστιν: ταῦτα ἔδει
 ποιῆσαι, κἀκεῖνα¹⁵ μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοί¹⁶ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες¹⁷ τὸν 24
 κώνωπα,¹⁸ τὴν δὲ κάμηλον¹⁹ καταπίνοντες.²⁰

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁸ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25
 ἔξωθεν²¹ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,²² ἔσωθεν²³ δὲ γέμουσιν²⁴ ἐξ
 ἀρπαγῆς²⁵ καὶ ἀδικίας.²⁶ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς²⁷ 26
 τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,²² ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς²⁸ αὐτῶν

¹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ² ὁμνύω, swear, take an oath. ³ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ⁴ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁸ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁰ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹¹ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹² κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹³ βαρύς, heavy, burdensome. ¹⁴ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ¹⁵ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹⁶ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁷ διϋλίζω, filter out, strain out. ¹⁸ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁹ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ²⁰ καταπίνω, drink down, swallow. ²¹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²² παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ²³ ἔσωθεν, from within, within. ²⁴ γέμω, fill, am full of. ²⁵ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²⁶ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ²⁷ ἐντός, inside, among. ²⁸ ἐκτός, aside from, besides.

καθαρόν.¹

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι παρομοιάζετε³ 27

τάφοις⁴ κεκονιαμένοις,⁵ οἵτινες ἔξωθεν⁶ μὲν φαίνονται ὡραῖοι,⁷ ἔσωθεν⁸

δὲ γέμουσιν⁹ ὀστέων¹⁰ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹¹ Οὕτως καὶ 28

ὕμεις ἔξωθεν⁶ μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁸ δὲ μεστοί¹²

ἐστε ὑποκρίσεως¹³ καὶ ἀνομίας.¹⁴

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29

τάφους⁴ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε¹⁵ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ 30

λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν

κοινωνοί¹⁶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31

ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων¹⁷ τοὺς προφῆτας· καὶ ὑμεῖς 32

πληρώσατε τὸ μέτρον¹⁸ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,¹⁹ γεννήματα²⁰ 33

ἐχιδνῶν,²¹ πῶς φύγητε²² ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;²³ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, 34

ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς²⁴ καὶ γραμματεῖς· καὶ

ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε²⁵ ἐν

ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ 35

ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον²⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος

¹ καθάρως, clean, pure. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ παρομοιάζω, be like, resemble. ⁴ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁵ κονιάω, whitewash. ⁶ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁷ ὡραῖος, beautiful, fair. ⁸ ἔσωθεν, from within, within. ⁹ γέμω, fill, am full of. ¹⁰ ὀστέον, τό, bone. ¹¹ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹² μεστός, full. ¹³ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁴ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ¹⁷ φονεύω, kill, murder. ¹⁸ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²⁰ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²¹ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²² φεύγω, flee, escape. ²³ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²⁴ σοφός, wise. ²⁵ μαστιγώω, whip, lash. ²⁶ ἐκχέω, pour out, shed.

Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹ υἱοῦ Βαραχίου,² ὃν
ἐφονεύσατε³ μεταξὺ⁴ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν 36
ὅτι ἤξει⁶ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ 37
λιθοβολοῦσα⁷ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁸ ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν⁹ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁰ ἐπισυνάγει⁹ ὄρνις¹¹ τὰ νοσσία
ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹³ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ 38
οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν 39
εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσήλθον οἱ 24
μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάιν¹⁴ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹⁵ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 2
εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁶

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹⁷ προσήλθον αὐτῷ οἱ 3
μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
σημεῖον τῆς σῆς¹⁸ παρουσίας,¹⁹ καὶ τῆς συντελείας²⁰ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ μεταξὺ, between, after. ⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁶ ἔρχομαι, have come, am present. ⁷ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁸ ποσάκις, how often? how often. ⁹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁰ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹¹ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹² νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹³ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁸ σός, your, yours. ¹⁹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ²⁰ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.

ἀποκριθῆις ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
 χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους¹ 6
 καὶ ἀκοᾶς² πολέμων·¹ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·³ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι,
 ἀλλ' οὐπω⁴ ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 7
 βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ⁵ καὶ λοιμοὶ⁶ καὶ σεισμοὶ⁷
 κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.⁸ Τότε παραδώσουσιν 8
 ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
 πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται 10
 πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ 11
 πολλοὶ ψευδοπροφήται⁹ ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ 12
 διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹⁰ τὴν ἀνομίαν,¹¹ ψυγήσεται¹² ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· 13
 ὁ δὲ ὑπομείνας¹³ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο 14
 τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ¹⁴ εἰς μαρτύριον¹⁵
 πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἥξει¹⁶ τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹⁷ τῆς ἐρημώσεως,¹⁸ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ 15
 προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω¹⁹ – τότε οἱ ἐν 16
 τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν²⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος²¹ μὴ 17

¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ θροέω, disturb, agitate. ⁴ οὐπω, not yet. ⁵ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁶ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague. ⁷ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁸ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ πληθύνω, multiply, increase. ¹¹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹² ψύχω, cool, grow cold. ¹³ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁴ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁸ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁹ νοέω, understand, consider. ²⁰ φεύγω, flee, escape. ²¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18
ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ 19
ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20
δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος,⁴ μηδὲ σαββάτω. Ἔσται γὰρ 21
τότε θλίψις μεγάλη, οἷα⁵ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν,
οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν⁶ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν 22
ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁷ κολοβωθήσονται⁶ αἱ ἡμέραι
ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι⁸ καὶ ψευδοπροφῆται,⁹ καὶ 24
δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁰ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ
τοὺς ἐκλεκτούς.⁷ Ἰδοὺ, προεῖρηκα¹¹ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, 25
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹² μὴ πιστεύσητε.
Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή¹³ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁴ καὶ φαίνεται ἕως 27
δυσμῶν,¹⁵ οὕτως¹⁶ ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁷ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 28
Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτώμα,¹⁸ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.¹⁹
Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,²⁰ 29
καὶ ἡ σελήνη²¹ οὐ δώσει τὸ φέγγος²² αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες²³ πεσοῦνται
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.²⁴ Καὶ 30

¹ γαστήρ, τρος, ἦ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγὴ, ἦς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κολοβόω, curtail, shorten. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹¹ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹² ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ ἀστραπή, ἦς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁴ ἀνατολή, ἦς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ δυσμή, ἦς, ἡ, the western region. ¹⁶ οὕτως, thus, so. ¹⁷ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁸ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹⁹ ἄετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ²⁰ σκοτίζω, darken. ²¹ σελήνη, ἦς, ἡ, moon. ²² φέγγος, ους, τό, light, brightness. ²³ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ²⁴ σαλεύω, shake, excite.

τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ
τότε κόψονται¹ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν² τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ
δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος³ 31
φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν⁴ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν
τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων⁶ οὐρανῶν ἕως ἄκρων⁶ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς⁷ μάθετε⁸ τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος⁹ αὐτῆς 32
γένηται ἀπαλός,¹⁰ καὶ τὰ φύλλα¹¹ ἐκφύῃ,¹² γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·
οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν 33
ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁴ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 34
πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,¹⁴ οἱ δὲ λόγοι 35
μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹⁴ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς 36
οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ 37
δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,¹⁵ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁶ τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38
κατακλυσμοῦ¹⁷ τρώγοντες¹⁸ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες¹⁹ καὶ ἐγκαμίζοντες,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹⁵ εἰς τὴν κιβωτόν,²¹ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, 39
ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹⁷ καὶ ἤρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ

¹ κόπτω, strike, smite. ² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ³ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁷ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁸ μαθησάμενος, learn, ascertain. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ ἀπαλός, tender. ¹¹ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹² ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹³ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁵ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁶ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁷ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹⁸ τρώγω, gnaw, crunch. ¹⁹ γαμέω, marry. ²⁰ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ²¹ κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark.

παρουσία¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς 40
 παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσai² ἐν τῷ μύλωνι: ³μία 41
 παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε⁴ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε 42
 ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ 43
 οἰκοδεσπότης⁵ ποία φυλακῇ ὁ κλέπτης⁶ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁴ ἄν, καὶ
 οὐκ ἂν εἴασεν⁷ διορυγῆναι⁸ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς 44
 γίνεσθε ἔτοιμοι: ⁹ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς 45
 ἄρα¹⁰ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹¹ ὃν κατέστησεν¹² ὁ κύριος
 αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹³ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν¹⁴ ἐν
 καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει 46
 ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ 47
 καταστήσει¹² αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ 48
 αὐτοῦ, Χρονίζει¹⁵ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν¹⁶ τοὺς 49
 συνδούλους,¹⁷ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύοντων,¹⁸ ἥξει¹⁹ ὁ 50
 κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ,²⁰ καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ
 γινώσκει, καὶ διχοτομήσει²¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
 ὑποκριτῶν²² θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς²³ καὶ ὁ βρυγμὸς²⁴ τῶν
 ὀδόντων.²⁵

¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ² ἀλήθω, grind. ³ μύλων, mill-house. ⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁷ εἰάω, permit, allow. ⁸ διορύσσω, break through, break in. ⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ἄρα, so? (introduces a question). ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² καθίστημι, set, constitute. ¹³ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹⁴ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁸ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁹ ἦκω, have come, am present. ²⁰ προσδοκάω, wait for, look for. ²¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ²² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²³ κλαυθμὸς, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁴ βρυγμὸς, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁵ ὀδούς, ὁ, tooth.

Τότε ὁμοιωθήσεται¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα² παρθένοις,³ αἵτινες **25**

λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁵ τοῦ νυμφίου.⁶ **2**

Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,⁷ καὶ αἱ πέντε μωραί.⁸ Αἵτινες μωραί,⁸ **3**

λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἐαυτῶν ἔλαιον:⁹ αἱ δὲ **4**

φρόνιμοι⁷ ἔλαβον ἔλαιον⁹ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁰ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων⁴

αὐτῶν. Χρονίζοντος¹¹ δὲ τοῦ νυμφίου,⁶ ἐνύσταξαν¹² πᾶσαι καὶ **5**

ἐκάθευδον.¹³ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ¹⁴ γέγονεν, Ἴδού, ὁ νυμφίος⁶ **6**

ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν⁵ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ **7**

παρθένοι³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν¹⁵ τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραί⁸ **8**

ταῖς φρονίμοις⁷ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου⁹ ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες⁴

ἡμῶν σβέννυνται.¹⁶ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,⁷ λέγουσαι, Μήποτε¹⁷ **9**

οὐκ ἀρκέσῃ¹⁸ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς

πωλοῦντας¹⁹ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, **10**

ἦλθεν ὁ νυμφίος:⁶ καὶ αἱ ἔτοιμοι²⁰ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,

καὶ ἐκλείσθη²² ἡ θύρα. Ὑστερον²³ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,³ **11**

λέγουσαι, Κύριε, κύριε, ἀνοιξὸν ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν **12**

λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε²⁴ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν **13**

οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² δέκα, ten, 10. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹² νυστάζω, become drowsy, doze. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ κραυγὴ, ἡς, ἡ, outcry, crying. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁷ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁸ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁹ πωλέω, sell. ²⁰ ἔτοιμος, ready, prepared. ²¹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²² κλείω, shut, shut up. ²³ ὕστερον, lastly, afterward. ²⁴ γρηγορέω, watch, keep watch.

Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧς μὲν ἔδωκεν πέντε 15
 τάλαντα,² ὧς δὲ δύο, ὧς δὲ ἓν, ἐκάστω κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν¹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 16
 εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.² Ὡσαύτως³ καὶ 17
 ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν 18
 ὠρυξεν⁵ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ 19
 δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει⁸
 μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 20
 προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά² μοι
 παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ 21
 αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 22
 Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα² λαβὼν εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά
 μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα² ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη 23
 αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 24
 Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον² εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε
 ὅτι σκληρὸς¹¹ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων¹² ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ καθίστημι, set, constitute. ¹¹ σκληρός, hard, rough. ¹² θερίζω, reap, gather.

ὅθεν¹ οὐ διεσκορπίσας·² καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα³ τὸ τάλαντόν⁴ 25
 σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν 26
 αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,⁶ ἦδεις ὅτι θερίζω⁷ ὅπου οὐκ ἔσπειρα,
 καὶ συνάγω ὅθεν¹ οὐ διεσκορπίσα·² ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν⁸ μου 27
 τοῖς τραπεζίταις,⁹ καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην¹⁰ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹¹ 28
 Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,⁴ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα¹²
 τάλαντα.⁴ Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ 29
 τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹³ 30
 δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁴ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁵
 καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁶ τῶν ὀδόντων.¹⁷

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι 31
 ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
 συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁸ αὐτοὺς
 ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹⁹ ἀφορίζει¹⁸ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·
 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια²¹ ἐξ 33
 εὐωνύμων.²² Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,²³ οἱ 34
 εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε²⁴ τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
 βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²⁵ κόσμου. Ἐπείνασα²⁶ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι 35

¹ ὅθεν, from where, from which. ² διασκορπίζω, scatter, separate. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵ σός, your, yours. ⁶ ὀκνηρός, lazy, idle. ⁷ θερίζω, reap, gather. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ¹⁰ κομίζω, receive, bring. ¹¹ τόκος, ου, ό, interest, usury. ¹² δέκα, ten, 10. ¹³ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁴ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁵ κλαυθμός, ου, ό, weeping, lamentation. ¹⁶ βρυγμός, ου, ό, biting, gnashing of teeth. ¹⁷ ὀδούς, ό, tooth. ¹⁸ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁹ ποιμὴν, ένος, ό, shepherd. ²⁰ ἐρίφος, ου, ό, young goat, kid. ²¹ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ²² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²³ δεῦτε, come!. ²⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ²⁵ καταβολή, ης, ή, foundation, depositing. ²⁶ πεινάω, hunger, am hungry.

φαγεῖν· ἐδίψησα,¹ καὶ ἐποτίσατέ² με· ξένος³ ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· 36
 γυμνός,⁴ καὶ περιεβάλετέ⁵ με· ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ⁶ με· ἐν
 φυλακῇ ἤμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
 δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁷ καὶ ἐθρέψαμεν;⁸
 Ἦ διψῶντα,¹ καὶ ἐποτίσαμεν;² Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον,³ καὶ 38
 συνηγόμεν;⁹ Ἦ γυμνόν,⁴ καὶ περιεβάλομεν;⁵ Πότε δέ σε εἶδομεν 39
 ἀσθενή,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς 40
 ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν
 ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹⁰ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ 41
 εὐωνύμων,¹¹ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,¹² εἰς τὸ πῦρ τὸ
 αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42
 Ἐπείνασα⁷ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹ καὶ οὐκ
 ἐποτίσατέ² με· ξένος³ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός,⁴ καὶ οὐ 43
 περιεβάλετέ⁵ με· ἀσθενής,⁹ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ⁶ με. 44
 Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν
 πεινῶντα,⁷ ἢ διψῶντα,¹ ἢ ξένον,³ ἢ γυμνόν,⁴ ἢ ἀσθενή,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ
 οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω 45
 ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁰ οὐδὲ ἐμοὶ
 ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹³ αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι 46

¹ διψάω, thirst, thirst for. ² ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³ ξένος, strange, stranger. ⁴ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ⁶ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ τρέφω, make to grow, nourish. ⁹ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹² καταράσθαι, curse. ¹³ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement.

εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν **26**

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα² γίνεται, **2**

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε **3**

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ

λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,⁴ καὶ **4**

συνεβουλεύσαντο⁵ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁶ κρατήσωσιν καὶ

ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁷ ἵνα μὴ θόρυβος⁸ γένηται ἐν **5**

τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁹ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ **6**

λεπροῦ,¹⁰ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹¹ μύρου¹² ἔχουσα **7**

βαρυτίμου,¹³ καὶ κατέχεεν¹⁴ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁵ **8**

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹⁶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ

ἀπώλεια¹⁷ αὕτη; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον¹² πραθῆναι¹⁸ πολλοῦ, καὶ **9**

δοθῆναι πτωχοῖς. Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁹ **10**

παρέχετε²⁰ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε **11**

γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12**

Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹² τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ

ἐνταφιάσαι²¹ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ **13**

¹ τελέω, finish, fulfill. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ Καϊάφας, α, ό, Caiaphas. ⁵ συμβουλεύω, plot, advise. ⁶ δόλος, ου, ό, guile, deceit. ⁷ ἑορτή, ἤς, ἡ, feast, festival. ⁸ θόρυβος, ου, ό, uproar, riot. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ λεπρός, ου, ό, scaly, leprous. ¹¹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹⁴ καταχέω, pour out, down. ¹⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁷ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁸ πιπράσκω, sell. ¹⁹ κόπος, ου, ό, labor, trouble. ²⁰ παρέχω, offer, afford. ²¹ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury.

εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
 εἰς μνημόσυνον¹ αὐτῆς. Τότε πορευθεῖς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος 14
 Ἰούδας Ἰσκαριώτης,² πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, 15
 καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα³ ἀργύρια,⁴
 καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁵ ἵνα αὐτὸν παραδῷ. 16
 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἡμέρων⁶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
 αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, 18
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁸ καὶ εἴπατε αὐτῷ, Ὁ
 διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα⁷
 μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν⁹ αὐτοῖς 19
 ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁷ Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹¹ 20
 μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς 21
 ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹² σφόδρα¹³ ἤρξαντο λέγειν 22
 αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹⁴ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ 23
 ἐμβάψας¹⁵ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ¹⁶ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ 24
 μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ
 τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν
 αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ 25

¹ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁶ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁸ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ⁹ συντάσσω, arrange, direct. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁶ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. 26

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας

ἔκλασεν² καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό

ἐστὶν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν 27

αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ 28

τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον³ εἰς ἄφεσιν⁴

ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ 29

γεννήματος⁵ τῆς ἀμπέλου,⁶ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ'

ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁷ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁸ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε⁹ ἐν ἐμοὶ ἐν 31

τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω¹⁰ τὸν ποιμένα,¹¹ καὶ

διασκορπισθήσεται¹² τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.¹³ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί 32

με, προάξω¹⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 33

αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται⁹ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε¹⁵

σκανδαλισθήσομαι.⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ 34

τῇ νυκτί, πρὶν¹⁶ ἄλέκτορα¹⁷ φωνῆσαι, τρίς¹⁸ ἀπαρνήσῃ¹⁹ με. Λέγει αὐτῷ 35

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² κλάω, break. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἀμπέλος, ου, ἡ, vine. ⁷ ὑμνέω, sing to, praise. ⁸ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ πατάσσω, strike, smite. ¹¹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ πρὶν, before, formerly. ¹⁷ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁸ τρίς, thrice, three times. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

ὁ Πέτρος, Κἂν¹ δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.²

Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον³ λεγόμενον Γεθσημανῆ,⁴ καὶ 36

λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,⁵ ἕως οὔ ἀπελθὼν προσεύξωμαι

ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,⁶ 37

ἤρξατο λυπεῖσθαι⁷ καὶ ἀδημονεῖν.⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 38

Περίλυπός⁹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε

μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ 39

προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω¹¹

ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ 40

ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹² καὶ

λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε¹³ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι¹⁰ μετ'

ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε¹⁰ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁴ 41

Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹⁵ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.¹⁶ Πάλιν ἐκ δευτέρου 42

ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ

ποτήριον παρελθεῖν¹¹ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά

σου. Καὶ ἐλθὼν εὕρισκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:¹² ἦσαν γὰρ αὐτῶν 43

οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.¹⁷ Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν 44

¹ κἂν, and if, even if. ² ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ³ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁴ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ⁵ αὐτοῦ, there, here. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷ λυπέω, grieve, pain. ⁸ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹² καθεύδω, sleep. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁵ πρόθυμος, willing, ready. ¹⁶ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁷ βαρέω, burden, weigh down.

προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς 45
 μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ
 ἀναπαύεσθε.² Ἴδού, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ἤγγικεν 46
 ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
 αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν³ καὶ ξύλων,⁴ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ
 πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, 48
 λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,⁵ αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως 49
 προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν⁶ αὐτόν. Ὁ 50
 δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁷ ἐφ' ᾧ πάρει;⁸ Τότε προσελθόντες
 ἐπέβαλον⁹ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδού, 51
 εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας¹⁰ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν¹¹ τὴν μάχαιραν³
 αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹² τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν¹³ αὐτοῦ τὸ
 ὠτίον.¹⁴ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν¹⁵ σου τὴν μάχαιραν³ 52
 εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν³ ἐν μαχαίρᾳ³
 ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα 53
 μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας¹⁶ ἀγγέλων; Πῶς 54

¹ καθεύδω, sleep. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁴ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁷ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁸ πάρειμι, be present, have arrived. ⁹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹² πατάσσω, strike, smite. ¹³ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁴ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁵ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁶ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number.

οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ 55
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν²
καὶ ξύλων³ συλλαβεῖν⁴ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην⁵
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, 56
ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.⁶

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον⁷ πρὸς Καϊάφαν⁸ τὸν ἀρχιερέα, 57
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,⁹ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁰ τοῦ ἀρχιερέως; καὶ
εἰσελθὼν ἔσω¹¹ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹² ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ 59
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον¹³ ὅλον ἐζήτουν
ψευδομαρτυρίαν¹⁴ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν¹⁵ αὐτόν, καὶ οὐχ 60
εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁶ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 61
Ὑστερον¹⁷ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁶ εἶπον, Οὗτος ἔφη,
Δύναμαι καταλῦσαι¹⁸ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.²⁰ Καὶ 63
ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω²¹ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ³ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁶ φεύγω, flee, escape. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ ἔσω, within, inside. ¹² ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ¹³ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin. ¹⁴ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹⁵ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁶ ψευδομάρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁸ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ²⁰ σιωπάω, be silent, keep silence. ²¹ ἐξορκίζω, put under oath, adjure.

ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ 64
 Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
 νεφελῶν¹ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν² τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 65
 λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν
 ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν³ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
 εἶπον, Ἐνοχος⁴ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν⁵ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ 67
 καὶ ἐκολάφισαν⁶ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,⁷ λέγοντες, Προφήτευσον⁸ 68
 ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παίσας⁹ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:¹⁰ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
 παιδίσκη,¹¹ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹² Ὁ δὲ 70
 ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
 Ἐξελθόντα δὲ αὐτόν εἰς τὸν πυλῶνα,¹³ εἶδεν αὐτόν ἄλλη, καὶ λέγει
 αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.¹⁴ Καὶ πάλιν 72
 ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου¹⁵ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
 προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁶ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ:
 καὶ γὰρ ἡ λαλιά¹⁷ σου δηλόν¹⁸ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹⁹ 74
 καὶ ὀμνύειν²⁰ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ²¹

¹ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ² διαρρήσσω, tear asunder. ³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁴ ἐνοχος, involved in, liable. ⁵ ἐμπτύω, spit upon. ⁶ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁷ ραπίζω, slap, strike. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ παίω, strike, hit. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁵ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁶ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁷ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking. ¹⁸ δηλός, clear, evident. ¹⁹ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ²⁰ ὀμνύω, swear, take an oath. ²¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος 75
 αὐτῷ ὅτι Πρὶν² ἀλέκτορα³ φωνῆσαι, τρίς⁴ ἀπαρνήσῃ⁵ με. Καὶ ἐξελθὼν
 ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.⁶

Πρωῖας⁷ δὲ γενομένης, συμβούλιον⁸ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι⁹ αὐτόν: καὶ 2
 δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον¹⁰ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ¹¹ Πιλάτῳ
 τῷ ἡγεμόνι.¹²

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹³ μεταμεληθεὶς¹⁴ 3
 ἀπέστρεψεν¹⁵ τὰ τριάκοντα¹⁶ ἀργύρια¹⁷ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ὁμάρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.¹⁸ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας¹⁹ τὰ ἀργύρια¹⁷ ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν:²⁰ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγεστο.²¹ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια¹⁷ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,²² ἐπεὶ²³
 τιμὴ αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον⁸ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν 7
 ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,²⁴ εἰς ταφὴν²⁵ τοῖς ξένοις.²⁶ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς 8
 ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ 9
 Ἱερεμίου²⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα¹⁶

¹ μιμνήσκειμαι, remember, recall. ² πρὶν, before, formerly. ³ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ πικρῶς, bitterly. ⁷ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ θανατῶω, put to death, subdue. ¹⁰ ἀπάγω, lead away, lead. ¹¹ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹³ κατακρίνω, condemn. ¹⁴ μεταμέλομαι, regret, repent. ¹⁵ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁸ ἁθῶς, innocent, guiltless. ¹⁹ ρίπτω, throw, cast. ²⁰ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²¹ ἀπάγχω, choke, strangle. ²² Κορβαν, gift to God, corban. ²³ ἐπεὶ, when, since. ²⁴ κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ²⁵ ταφὴ, ἧς, ἡ, burial, burial place. ²⁶ ξένος, strange, stranger. ²⁷ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

ἀργύρια,¹ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,² ὃν ἐτιμήσαντο² ἀπὸ υἱῶν
 Ἰσραὴλ: καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,³ καθὰ⁴ 10
 συνέταξέν⁵ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος:⁶ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,⁶ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι⁷ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων 12
 καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, 13
 Οὐκ ἀκούεις πόσα⁸ σου καταμαρτυροῦσιν;⁹ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ 14
 πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα⁶ λίαν.¹⁰ Κατὰ δὲ 15
 ἑορτὴν¹¹ εἰώθει¹² ὁ ἡγεμὼν⁶ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον,¹³ ὃν ᾔθελον. 16
 Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹³ ἐπίσημον,¹⁴ λεγόμενον Βαραββᾶν.¹⁵ 17
 Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω
 ὑμῖν; Βαραββᾶν,¹⁵ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον¹⁶ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,¹⁷ 19
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ
 δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ¹⁸ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ 20
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν
 Βαραββᾶν,¹⁵ τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν⁶ 21

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² τιμάω, honor, value at a price. ³ κεραμέυς, έως, ό, potter. ⁴ καθά, just as, as. ⁵ συντάσσω, arrange, direct. ⁶ ἡγεμὼν, όνος, ό, governor, leader. ⁷ κατηγορέω, accuse, charge. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ ἑορτή, ἡς, ή, feast, festival. ¹² εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹³ δέσμιος, ου, ό, prisoner, one bound. ¹⁴ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ¹⁵ Βαραββᾶς, ᾱ, ό, Barabbas. ¹⁶ φθόνος, ου, ό, envy, grudge. ¹⁷ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁸ ὄναρ, τό, dream.

εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον,
 Βαραββᾶν.¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν 22
 λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ 23
 ἡγεμὼν² ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς³ ἔκραζον,
 λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,⁴ ἀλλὰ 24
 μᾶλλον θόρυβος⁵ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο⁶ τὰς χεῖρας ἀπέναντι
 τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁸ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου:
 ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ 25
 ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν.¹ 26
 τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας⁹ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται¹⁰ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
 πραιτώριον,¹¹ συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὄλην τὴν σπεῖραν:¹² καὶ ἐκδύσαντες 28
 αὐτόν, περιέθηκαν¹⁴ αὐτῷ χλαμύδα¹⁵ κοκκίνην.¹⁶ Καὶ πλέξαντες¹⁷ 29
 στέφανον¹⁸ ἐξ ἀκανθῶν,¹⁹ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ
 κάλαμον²⁰ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες²¹ ἔμπροσθεν
 αὐτοῦ ἐνέπαιζον²² αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ 30
 ἐμπτύσαντες²³ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,²⁰ καὶ ἔτυπτον²⁴ εἰς τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν²² αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹³ αὐτὸν τὴν 31

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁴ ὠφελέω, profit, help. ⁵ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁶ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁷ ἀπέναντι, over against, before. ⁸ ἀθῶος, innocent, guiltless. ⁹ φραγελλώω, flog, scourge. ¹⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹² σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹³ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁴ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁵ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁶ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁷ πλέκω, plait, weave. ¹⁸ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²¹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ²² ἐμπαίζω, mock. ²³ ἐμπτύω, spit upon. ²⁴ τύπτω, smite, beat.

χλαμύδα,¹ καὶ ἐνέδυσαν² αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον³ αὐτὸν
εἰς τὸ σταυρώσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,⁴ ὀνόματι Σίμωνα: τοῦτον 32
ἠγγάρευσαν⁵ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν⁶ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
λεγόμενον Γολγοθᾶ,⁷ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁸ Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ 34
πιεῖν ὄξος⁹ μετὰ χολῆς¹⁰ μεμιγμένον:¹¹ καὶ γευσάμενος¹² οὐκ ἤθελεν
πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο¹³ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 35
βάλλοντες κλῆρον.¹⁴ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν 36
ἐπάνω¹⁵ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹⁶ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός
ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ 38
δύο λησταί,¹⁷ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁸ Οἱ δὲ 39
παραπορευόμενοι¹⁹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες²⁰ τὰς κεφαλὰς
αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων²¹ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις 40
οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ.⁶ Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες²² μετὰ τῶν 41
γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, 42
ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν
ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,⁶ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: 43

¹ χλαμύς, ὕδος, ἦ, mantle, robe. ² ἐνδύω, put on, clothe. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁵ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁶ σταυρός, ου, ὁ, cross. ⁷ Γολγοθᾶ, ἦ, Golgotha. ⁸ κρανίον, ου, τό, skull. ⁹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁰ χολή, ἦς, ἦ, a bitter herb, gall. ¹¹ μίγνυμι, mix, mingle. ¹² γεύομαι, taste, experience. ¹³ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁴ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁶ αἰτία, ας, ἦ, cause, reason. ¹⁷ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ¹⁸ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ²⁰ κινέω, move, stir. ²¹ καταλύω, destroy, lodge. ²² ἐμπαίζω, mock.

ρύσασθω¹ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' 44

αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ² οἱ συσταυρωθέντες³ αὐτῷ ὠνειδίζον⁴ αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτης⁵ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁶ 45

Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁶ ὥραν ἀνεβόησεν⁷ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,

Ἥλι,⁸ Ἥλι,⁸ λιμὰ⁹ σαβαχθανί;¹⁰ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί

με ἐγκατέλιπες;¹¹ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι 47

Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹² εἰς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν 48

σπόγγον,¹³ πλήσας¹⁴ τε ὄξους,¹⁵ καὶ περιθεὶς¹⁶ καλάμῳ,¹⁷ ἐπότιζεν¹⁸ αὐτόν.

Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας¹⁹ σώσων αὐτόν. Ὁ 49

δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ 51

καταπέτασμα²⁰ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη²¹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²² ἕως κάτω:²³ καὶ

ἡ γῆ ἐσεισθη:²⁴ καὶ αἱ πέτραι²⁵ ἐσχίσθησαν:²¹ καὶ τὰ μνημεῖα 52

ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων²⁶ ἁγίων ἠγέρθη: 53

καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν²⁷ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς

τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν²⁸ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος²⁹ 54

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν³⁰ καὶ τὰ

γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,³¹ λέγοντες, Ἀληθῶς³² θεοῦ υἱὸς ἦν

¹ ῥύομαι, rescue, save. ² ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ³ συσταυρώ, crucify together with. ⁴ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁵ ἕκτος, sixth. ⁶ ἕνατος, ninth. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ ἡλί, Eli, my God. ⁹ λιμὰ, why. ¹⁰ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹¹ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹² τρέχω, run, exercise myself. ¹³ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁶ περιτίθμι, place around, put around. ¹⁷ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁹ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah. ²⁰ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ²¹ σχίζω, split, separate. ²² ἄνωθεν, from above, again. ²³ κάτω, down, below. ²⁴ σειώ, shake. ²⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁶ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁷ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ²⁸ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ²⁹ ἐκατοντάρης, centurion. ³⁰ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ³² ἀληθῶς, truly, really.

οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹ θεωροῦσαι, 55
 αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, 56
 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,² καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσή³
 μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁴

Ὁψίας⁵ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος⁶ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁷ 57
 τοῦνομα⁸ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν⁹ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος 58
 προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος
 ἐκέλευσεν¹⁰ ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ 59
 ἐνετύλιξεν¹¹ αὐτὸ σινδόνι¹² καθαῤῥ,¹³ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ 60
 αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹⁴ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹⁵ καὶ προσκυλίσας¹⁶ λίθον
 μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ 61
 Μαγδαληνή,² καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι¹⁷ τοῦ τάφου.¹⁸

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹⁹ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,²⁰ συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν²¹ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος²² εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον¹⁰ οὖν ἀσφαλισθῆναι²³ τὸν τάφον¹⁸ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας: μήποτε²⁴ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν²⁵ αὐτόν,

¹ μακρόθεν, from afar, afar. ² Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ ὄψιος, late. ⁶ πλούσιος, rich. ⁷ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁸ τοῦνομα, by name. ⁹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹² σινδῶν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹³ καθαρός, clean, pure. ¹⁴ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁶ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁷ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁸ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹⁹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ²⁰ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²¹ μνησκόμαι, remember, recall. ²² πλάνος, deceiver, misleading. ²³ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ²⁴ μήποτε, never, lest perchance. ²⁵ κλέπτω, steal.

καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη¹ χείρων² τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδίαν: ³ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁴ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφαλίσαντο⁴ τὸν τάφον,⁵ σφραγίσαντες⁶ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.³

Ὅψ⁷ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁸ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ 28
 Μαγδαληνή,⁹ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρήσαι τὸν τάφον.⁵ Καὶ ἰδού, 2
 σεισμός¹⁰ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,
 προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹¹ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹²
 αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹³ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁴ καὶ τὸ ἔνδυμα¹⁵ αὐτοῦ 3
 λευκὸν¹⁶ ὡσεὶ χιών.¹⁷ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν¹⁸ οἱ 4
 τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς 5
 γυναιξίν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς: οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον
 ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹⁹ ἴδετε τὸν 6
 τόπον ὅπου ἔκειτο²⁰ ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ²¹ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς 7
 μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει²² ὑμᾶς
 εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8
 ταχὺ²¹ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον²³

¹ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ² χείρων, worse. ³ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁴ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁵ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁶ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁷ ὄψ⁷, long after, late. ⁸ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ⁹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁰ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁴ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁵ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁶ λευκός, white, bright. ¹⁷ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁸ σείω, shake. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κείμεαι, lie, be laid. ²¹ ταχύ, quickly, speedily. ²² προάγω, lead forth, go before. ²³ τρέχω, run, exercise myself.

ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς 9
 μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήνητησεν¹ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε.
 Αἱ δὲ προσελθούσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν
 αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, 10
 ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ
 ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας² ἐλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν³ τε λαβόντες,
 ἀργύρια⁴ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,⁵ λέγοντες, Εἴπατε ὅτι Οἱ 13
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν⁶ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.⁷ 14
 Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,⁸ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ
 ὑμᾶς ἀμερίμνους⁹ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁴ ἐποίησαν ὡς 15
 ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹⁰ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι¹¹
 τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα¹² μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ¹³ 16
 ἐτάξατο¹⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ 17
 δὲ ἐδίστασαν.¹⁵ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, 18

¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ ἀμερίμνος, free from care, free from anxiety. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹² ἑνδεκα, eleven, 11. ¹³ οὗ, where, when. ¹⁴ τάσσω, arrange, appoint. ¹⁵ διστάζω, doubt, waver.

Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19

μαθητεύσατε¹ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς 20

τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην² ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι

πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας³ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.